

A photograph of a solar farm with rows of dark blue solar panels. In the foreground, there are several tall, thin plants with clusters of small purple flowers. The sky is blue with some light clouds.

Zonneparken in Midden-Drenthe

Uitnodigingskader maatschappelijke tender

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Opgave.....	3
3. Proces	6
4. De toetsingscriteria	9
5. Lijst van bijlagen	21
Bijlage 1: Scorematrix maatschappelijke tender voor zonneparken in gemeente Midden-Drenthe	22
Bijlage 2: Tabel met aanvragen/ principeverzoeken tot 2020	27
Bijlage 3: Indieningsvereisten omgevingsvergunning.....	31
Bijlage 4: Voorwaarden in de omgevingsvergunning	33
Bijlage 5: Zonneladder in Midden-Drenthe	35
Bijlage 9: Voorbeeld intentieovereenkomst	38

1. Inleiding

Om de klimaatverandering tegen te gaan, willen we de uitstoot van CO2 terugdringen. In onze duurzaamheidsvisie uit 2020 is afgesproken hoe we dit doen. Eén van de oplossingen is het opwekken van duurzame energie met zonnepanelen op grote schaal. In Midden-Drenthe blijkt veel belangstelling te zijn vanuit projectontwikkelaars voor de ontwikkeling van deze grootschalige zonneparken. Daarom is in de duurzaamheidsvisie besloten om een maatschappelijke tender te organiseren. Daarmee kunnen we de beste plannen selecteren.

Voor het selecteren van de beste zonneparken is het essentieel om duidelijke en eerlijke toetsingscriteria op te stellen. Deze regels zorgen voor transparantie en gelijke kansen in het selectieproces. Door het opstellen van heldere criteria en procedures wordt een eerlijke concurrentie bevorderd. De zonneparken die het meest voldoen aan de voorwaarden voor locatiekeuze, landschappelijke inpassingen en (financiële) participatie worden geselecteerd. Op deze manier kan een weloverwogen keuze worden gemaakt die niet alleen de energietransitie bevordert, maar ook bijdraagt aan een duurzame en leefbare samenleving.

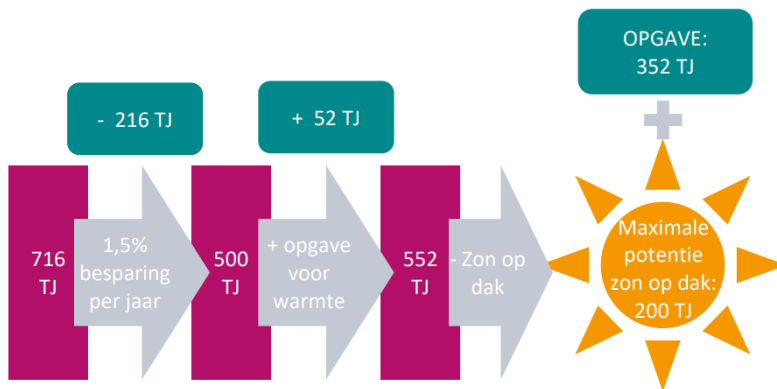
2. Opgave

Wij hebben een overgebleven ambitie van 290 TJ. Daar richten wij ons op binnen de tender. Wij hanteren een marge naar boven van 10%. Daarvoor is naar schatting 90 ha nodig. Er kunnen dus meerdere deelnemende projecten worden uitgevoerd. Opgeteld leveren deze projecten tussen de **290 TJ** en **320 TJ** op.

Hieronder staat meer over onze ambitie en wat er al is uitgevoerd in Midden-Drenthe.

Onze ambitie

In de duurzaamheidsvisie hebben we berekend hoeveel zonne-energie we nodig hebben op basis van het elektriciteitsverbruik per jaar. In 2019 was dat ongeveer 716 TJ. We verwachten dat dit daalt door besparende maatregelen bij huishoudens en bedrijven. Tegelijkertijd wordt er meer elektriciteit gebruikt voor het verwarmen van gebouwen. Daarmee komt de opgave op 552 TJ. Bij deze berekening was al rekening gehouden met de opbrengsten van de zonneparken Leemdijk (23 TJ) en De Lotten (49). Voor kleinere zonneparken (tot 2,5 ha) bieden we ruimte tot 100 TJ.

In de Regionale Energiestrategie (RES) regio Drenthe is vastgelegd hoeveel en hoe we in Drenthe elektriciteit grootschalig gaan opwekken in 2030. De RES is een samenwerking tussen de Drentse gemeenten, de provincie Drenthe en de waterschappen. Onze bijdrage aan de RES is gebaseerd op bovenstaande berekening en nieuwe inzichten. Voor de kleinere zonneparken hadden we 100 TJ gereserveerd. De haalbaarheid hiervan is echter lastig. Die 100 TJ hebben we daarom opgeteld bij onze ambitie voor grootschalige energie-opwek. In de RES is onze totale ambitie opgenomen en, anders dan onze ambitie uit de duurzaamheidsvisie, zitten de zonneparken Leemdijk en De Lotten hier wel in.

Uiteindelijk is onze ambitie voor de RES als volgt opgebouwd:

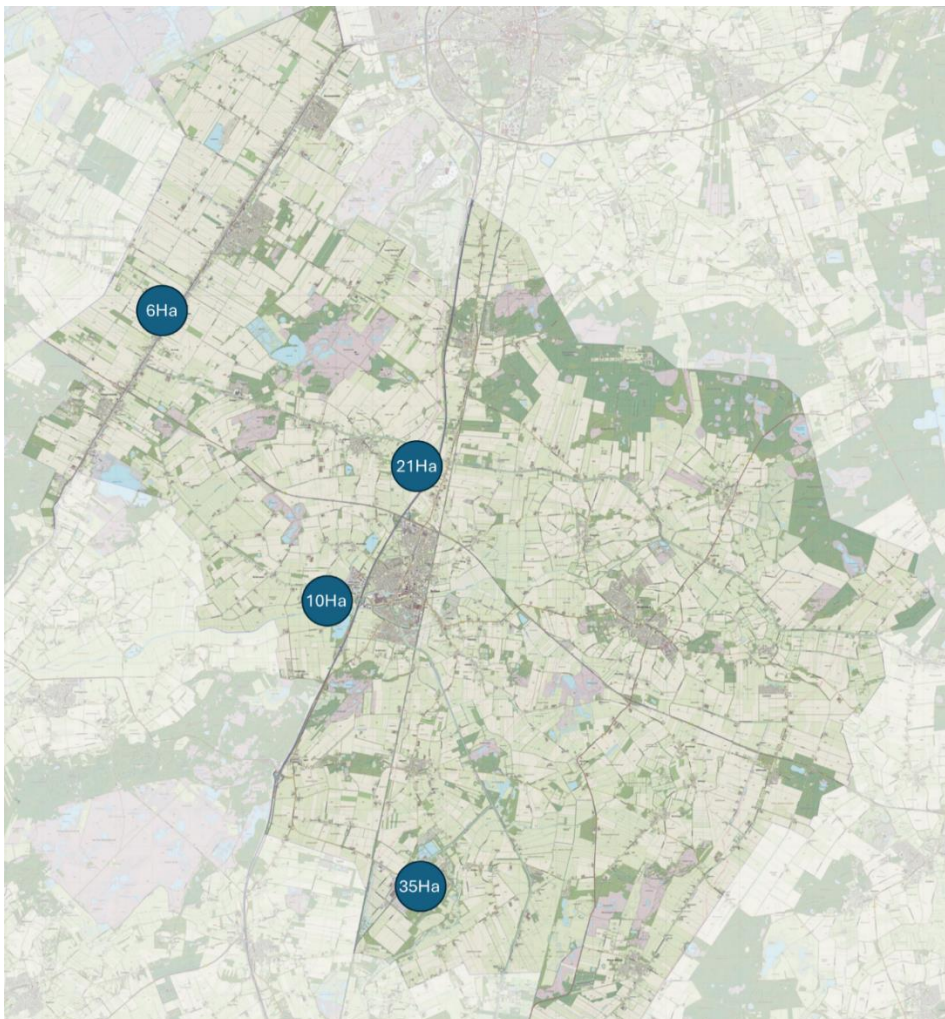
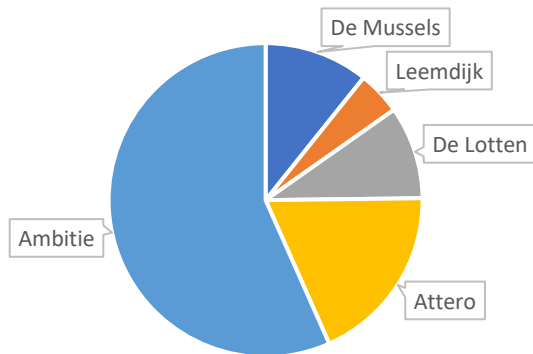
- Zon op grote daken **245 TJ** (30% van de potentie van ca 800 TJ)
- Zon op land **520 TJ**

Van zon-op-land is inmiddels ongeveer 230 TJ (0,064 TWh) uitgevoerd of in ontwikkeling. Er blijft nog een ambitie over van ongeveer **290 TJ** (0,080 TWh).

Wat hebben we al?

Bijna de helft van onze totale ambitie voor zon-op-land hebben we al gerealiseerd doormiddel van 4 grote zonneparken:

Zonnepark	Oppervlakte	Energie	zonneladder
De Mussels	10 ha	55 TJ	trede 3
Leemdijk	6 ha	23 TJ	trede 3
De Lotten	21 ha	49 TJ	trede 4
Attero	35 ha	95 TJ	trede 3

Schaarse omgevingsvergunningen voor zon-op-land

Een omgevingsvergunning kan niet worden getoetst aan andere zaken dan ruimtelijke ordening. Een gemeente kan geen eisen stellen aan lokaal eigendom/ financiële participatie. Maar wanneer er sprake is van schaarste, waarbij het aanbod onze vraag overstijgt, kan gebruikt gemaakt worden van een *maatschappelijke tender*. Binnen de systematiek van een tender ontstaat wel ruimte om participatie een plek te geven.

De tender is een manier om iets dat schaars is te verdelen. In dit geval gaat het om schaarse omgevingsvergunningen. Een omgevingsvergunning is niet aanbestedingsplichtig. Daarom gebruiken we de maatschappelijke tender als verdeelsystematiek, zodat het beste project uitgevoerd wordt.

De Raad van State heeft in een uitspraak aangegeven dat als een gemeente onder het huidige recht specifiek beleid heeft geformuleerd, waarin voorwaarden staan over het informeren van de omgeving en pogingen om draagvlak te creëren, dit een reden kan zijn om planologische medewerking te weigeren (ABRvS 18 december 2019, ECLI:NL:RVS:2019:4209). Deze voorwaarden kunnen worden vastgesteld in beleidsregels.

Binnen een maatschappelijke tender kunnen we dus eisen en voorwaarden stellen die verder gaan dan ruimtelijke ordening. Dan moet er wel sprake zijn van schaarste. Onze totale opgave is uitgedrukt in TJ. Daarvoor hebben we ongeveer 130-160 ha zonneparken voor nodig (bestaande en nieuwe parken). De provincie heeft in haar beleid een maximum van 143 ha zonneparken in Midden-Drenthe opgenomen.

In het verleden is voor meer dan 1000 ha aan zonneparken aangevraagd in de vorm van een principeverzoek. In bijlage 2 staat een overzicht van de principeverzoeken. Het totaal aantal hectares komt op ongeveer 1240 ha. Sommige projecten overlappen elkaar, waardoor we ongeveer op 1000 ha uitkomen. Daaruit kunnen we concluderen dat we te maken hebben met schaarse omgevingsvergunningen, waardoor een maatschappelijke tender gerechtvaardigd is.

3. Proces

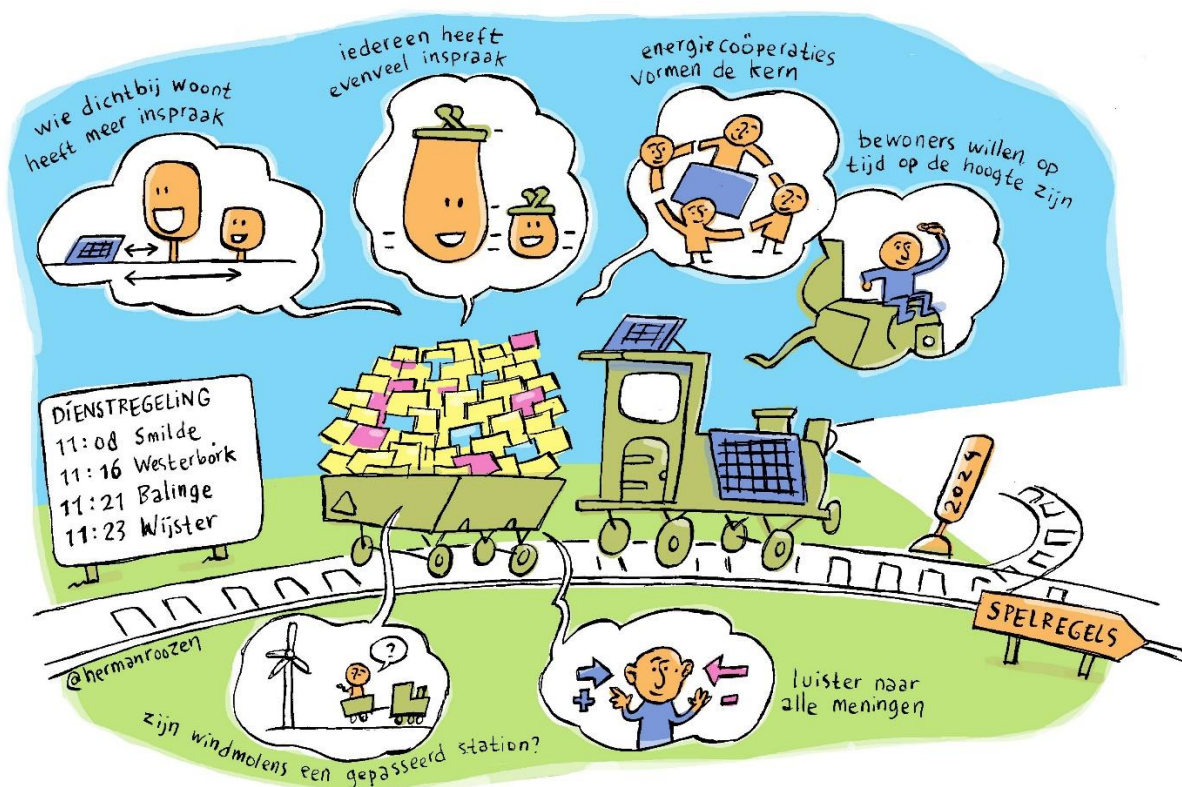
In dit hoofdstuk omschrijven we het proces van de maatschappelijke tender. We omschrijven wat we tot nu toe hebben gedaan en hoe het proces de komende maanden verder verloopt.

Participatie bij het opstellen van de beleidsregels

Het is van belang om inwoners in een heel vroeg stadium te betrekken. Het liefst nog voor er een ontwerp voor een bepaalde locatie is uitgewerkt. Bij een tender kan dat niet. We moeten immers iets kunnen toetsen. Daarvoor hebben we al een concreet project nodig. Het ontwerp van zo'n project kan nog wel wat bijgeschaafd worden in overleg met de omwonenden.

Om inwoners toch in een vroeg stadium te kunnen betrekken, zijn we met hen in gesprek gegaan. We hebben ze gevraagd wat zij belangrijk vinden bij het ontwerp van een zonnepark en hoe zij daarbij betrokken willen worden. Hiervoor heeft het Dorpenoverleg Midden-Drenthe (DOM) 4 informatieavonden georganiseerd in november 2023. Van deze avonden is een [verslag](#) gemaakt.

De opkomst per avond lag ongeveer tussen 30 en 40 deelnemers. Inwoners zijn kritisch over het onderwerp en op sommige avonden hebben we ook veel tegengeluiden gehoord. Maar de meeste gesprekken, die we gevoerd hebben, waren constructief en hebben geleid tot bruikbare input die we hebben meegenomen in dit beleidskader.

Naast onze inwoners hebben we ook advies gevraagd bij andere organisaties, zoals provincie Drenthe, regionale netbeheerder Enexis en maatschappelijke organisaties. Ook hebben we een marktconsultatie gehouden, waarin we feedback hebben gevraagd op het conceptbeleidskader van projectontwikkelaars en energiecoöperaties. Waar mogelijk zijn de beleidsregels aangepast aan de input van onze stakeholders.

Start van de maatschappelijke tender

Dit beleidskader is vastgesteld door de gemeenteraad op 4 juli 2024. De tender wordt in het najaar van 2024 opengesteld. Deze sluit eind 2024. Zo hebben initiatiefnemers voldoende tijd om hun plan aan te passen aan het beleidskader.

Zowel de aankondiging als de publicatie van de tender doen we via onze website. De initiatiefnemers die bij ons bekend zijn, worden hiervan op de hoogte gebracht per e-mail. Daarnaast doen we een persbericht uit, dat wij tevens sturen naar branchevereniging Holland Solar. Ook besteden we via LinkedIn aandacht aan de publicatie van de tender.

Basisontwerp

Van initiatiefnemers verwachten wij een basisontwerp dat voldoet aan de toetsingscriteria in dit beleidskader. Binnen het participatieproces werken ze dit verder uit met omwonenden.

Omwonenden hebben vaak veel kennis over hun eigen omgeving en kunnen helpen het ontwerp te verbeteren. De initiatiefnemer kan met omwonenden in overleg over onderwerpen als: (financiële) participatie, biodiversiteit en ecologie, de aanleg van een wandelommetje in het gebied en recreatief medegebruik. Wellicht dat omwonenden nog aanvullende wensen hebben die meegenomen kunnen worden in de uitwerking van het basisontwerp.

Beoordelingscommissie

De inschrijvingen worden beoordeeld door een beoordelingscommissie. De beoordelingscommissie toets de plannen aan het beleidskader. De beoordelingscommissie zal bestaan uit:

- Een landschapsdeskundige
- Een financieel expert zonneparken
- Een participatiedeskundige
- Een deskundige op het gebied van biodiversiteit en ecologie
- Een deskundige op het gebied van landbouw
- Een secretaris en een voorzitter

De commissieleden beoordelen vanuit hun eigen deskundigheid op de onderdelen die daarbij horen. De leden van de beoordelingscommissie worden benoemd door het college.

We hebben er bewust niet voor gekozen om inwoners te vragen deel te nemen aan de beoordelingscommissie. Wij willen juist dat omwonenden betrokken zijn bij de verdere invullingen van het zonnepark in hun omgeving. Deelname van omwonenden aan de beoordelingscommissie kan belangen en onderlinge verhoudingen schaden. Dit uitgangspunt is uitgebreid besproken met het Dorpenoverleg Midden-Drenthe (DOM).

Beoordeling en besluitvorming

De beoordelingscommissie beoordeelt de initiatieven aan de hand van de scorematrix (bijlage 1). Veel onderwerpen worden beoordeeld op basis van de deskundigheid van de beoordelingscommissie. Het is daarom van belang dat de beoordelingscommissie haar beoordeling goed motiveert/ onderbouwt.

Aan de hand van deze beoordeling maakt de beoordelingscommissie een voorkeursvolgorde van de inschrijvingen. De beoordelingscommissie adviseert het college over de voorkeursvolgorde met bijbehorende motivatie. Het college neemt uiteindelijk een besluit.

Uit het collegebesluit blijkt welke initiatiefnemers kunnen starten met het participatieproces. Er is een kleine kans dat twee of meerdere initiatieven een gelijke score hebben. In dat geval neemt het college een besluit over de vast te stellen volgorde.

De omgevingsvergunning

Na het collegebesluit starten de winnende initiatiefnemers het participatieproces met de omwonenden. Tijdens dit proces kan het ontwerp op details nog aangepast worden. Daarna kan de initiatiefnemer de omgevingsvergunning aanvragen.

Wij werken mee aan een (uitgebreide) procedure voor een omgevingsvergunning voor een zonnepark met een tijdelijke exploitatietermijn van maximaal 25 jaar. Dit is in lijn met de maximale instandhoudingstermijn uit de provinciale omgevingsverordening. Na deze termijn kan de grond weer gebruikt worden volgens de oorspronkelijke bestemming. Voor een zonnepark moet een advies worden gevraagd aan de raad.

In bijlage 3 staat een overzicht van *aanvullende* indieningsvereisten voor de omgevingsvergunning. In bijlage 4 staan aanvullende voorwaarden, specifiek voor zonneparken, die worden opgenomen als voorwaarde in de omgevingsvergunning.

SDE ++ subsidie en natuurinclusieve zonneparken

Binnen de SDE++ 2024 wordt er voor het eerst extra subsidie toegekend aan natuurinclusieve zonneparken. Dit is ook het laatste jaar waarin er nog categorieën zijn opgenomen zonder natuurinclusieve maatregelen. Dat betekent dat daarna alleen nog zonneparken die voldoen aan de natuurinclusieve eisen in aanmerking komen voor SDE++ subsidie. In dit beleidskader is rekening gehouden met deze eisen. De initiatiefnemer controleert zelf of zijn plan voldoet aan de eisen voor de SDE ++.

Bij een natuurinclusief zonnepark wordt extra aandacht besteed aan de ecologische inpassing, waardoor de biodiversiteit in een gebied niet verslechtert. In veel gevallen zal de biodiversiteit juist toenemen. Als gemeente juichen we deze aanpassing in de SDE++ regeling toe. Wij vinden het belangrijk dat een zonnepark meer toevoegt dan alleen de opwek van energie.

Afspraken borgen in een overeenkomst

In een anterieure overeenkomst leggen de gemeente en een aanvrager voor omgevingsvergunning afspraken vast over zaken zoals planschade en opruimplicht. Het doel van deze overeenkomst is het vastleggen van de voorwaarden waaronder een plangebied ontwikkeld kan worden. Hierin kunnen we alleen afspraken maken over ruimtelijk relevante onderwerpen.

De niet-ruimtelijke afspraken over bijvoorbeeld (financiële) participatie en beheer leggen we daarom vast in een privaatrechtelijke overeenkomst. Daarin nemen we de intentie om planologische medewerking te onderzoeken en afspraken met de initiatiefnemer over de niet-ruimtelijke voorwaarden op.

Binnen een privaatrechtelijke overeenkomst mogen vrijwillige afspraken gemaakt worden. Het aanbod dat een initiatiefnemer indient bij de tender, wordt gezien als een vrijwillig aanbod. Dit vrijwillige aanbod wordt vervolgens vastgelegd in de overeenkomst. Er worden twee privaatrechtelijke overeenkomsten gemaakt:

1. We stellen een overeenkomst op die de initiatiefnemer ondertekent op het moment dat deze inschrijft op de tender. Daarin staat dat, wanneer zij de tender winnen, zij een vergunningaanvraag indienen die (op hoofdlijnen) overeenkomt met het aanbod dat zij voor de tender doen.
2. Na het doorlopen van de tenderprocedure wordt er met de winnaar een privaatrechtelijke overeenkomst afgesloten waarin zij zich specifiek verbinden aan het aanbod wat zij in de tender hebben gedaan.

4. De toetsingscriteria

De toetsingscriteria zijn opgedeeld in 6 thema's. We geven een korte toelichting op het thema, waarna we de toetsingscriteria duiden. In bijlage 1 is een scorematrix opgenomen. Per thema en per beleidsregel is opgenomen hoeveel punten verdiend kunnen worden. Het maximum aantal punten dat een initiatief zou kunnen halen is **290**. We hanteren ook een **ondergrens van 110 punten**. Projecten die lager scoren maken sowieso geen kans op uitvoering.

Inspiratiedocumenten

Bij het opstellen van de toetsingscriteria hebben wij ons laten inspireren door de onderstaande documenten. Deze documenten zijn ook belangrijk bij de beoordeling van de plannen. Voor initiatiefnemers is het dan ook van belang om deze documenten te raadplegen bij de planvorming.

- De provincie Drenthe heeft de handreiking [zonneakkers in Drenthe - handreiking landschappelijke inpassing](#) opgesteld. Deze handreiking biedt een overzicht van ontwerpprincipes met concrete instructies en inspirerende voorbeelden voor de aanleg van zonneparken. In deze handreiking staan verschillende landschapstypen omschreven. Per landschapstype geeft het stuk een aantal ontwerpprincipes mee.
- In de [zonnewijzer biodiversiteit](#) van provincie Drenthe is uitgewerkt hoe biodiversiteit versterkt kan worden door maatregelen bij aanleg en beheer van een zonnepark. Aan de hand van voorbeelden laat de handreiking zien dat niet alleen de rand, die het meest in het oog valt, maar ook het vlak benut kan worden voor andere functies.
- De Wageningen Universiteit heeft in 2019-2020 een verkenning uitgevoerd bij 25 zonneparken om een indruk te krijgen van de effecten van de inrichting en het beheer van een zonnepark. Daarin staat een aantal aanbevelingen voor het ontwerp en het beheer van een zonnepark om de biodiversiteit van een gebied te behouden of vergroten. De verkenning is als bijlage 7 toegevoegd aan dit beleidskader.
- In samenwerking met gemeenten en maatschappelijke partners heeft de provincie de [handreiking participatie bij zonne- en windparken](#) opgesteld. De handreiking is bedoeld om initiatiefnemers van zonne- en windparken te stimuleren om omwonenden te informeren, te betrekken en gezamenlijk te kijken naar mogelijkheden om lokaal eigendom vorm te geven en financieel te participeren.
- De RES-regio Drenthe heeft een praktische ontwerpgids gemaakt: de [ontwerpgids DOET](#) (Drentse Ontwerp en Energie Tafel). Deze gids helpt betrokken partijen om met elkaar een hoogwaardige leefomgeving te ontwerpen, waar opwek van duurzame energie een onderdeel van is. Initiatiefnemers van energieprojecten, bewoners, ontwerpers, overheden en belanghebbenden doorlopen met deze gids snel en doelgericht een ontwerpproces voor een gebiedsontwikkeling.
- Wij vinden het belangrijk om samen op te trekken bij nieuwe ontwikkelingen. Iedere deelnemer vanuit zijn of haar eigen expertise en ervaring. Daarom wil de gemeente inwoners en organisaties nog meer en nog beter betrekken bij het ontwikkelen van plannen en projecten. Hoe we dit doen, hebben we vastgesteld in ons participatiebeleid: 'goede plannen maak je met elkaar'. Zie bijlage 8.
- Om inwoners in een vroeg stadium te kunnen betrekken, zijn we met hen in gesprek gegaan. We hebben ze gevraagd wat zij belangrijk vinden bij het ontwerp van een zonnepark en hoe zij daarbij betrokken willen worden. Hiervoor heeft het Dorpenoverleg Midden-Drenthe (DOM) 4 informatieavonden georganiseerd in november 2023. Van deze avonden is een [verslag](#) gemaakt.

Thema 1: Zonneladder

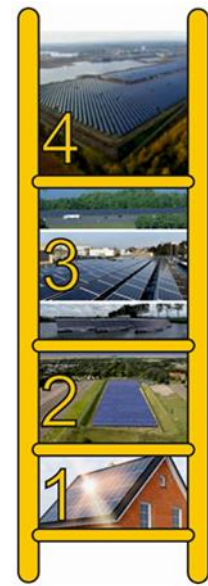
Wij maken gebruik van de Zonneladder. De Zonneladder brengt hiërarchie aan in het beoordelen van de geschiktheid van locaties voor zonneparken. We hebben er echter voor gekozen om niet te wachten met de invulling van trede 4 totdat de overige tredes benut zijn. De ontwikkelingen kosten veel tijd, terwijl we snel minder afhankelijk moeten worden van aardgas. Zonne-energie draagt daar significant aan bij. We gebruiken de zonneladder om onze voorkeur voor de tredes 1 t/m 3 te duiden. Binnen de maatschappelijke tender richten we ons op de tredes 3 en 4. Meer informatie over de zonneladder en hoe we daarmee omgaan in Midden-Drenthe staat in bijlage 5.

Trede 4: zonneparken op overige locaties, zoals landbouwgronden.

Trede 3: zonneparken op onbenutte (bouw)locaties, langs infrastructurele werken en op (industriële) plassen. Bestaande voorbeelden in Midden-Drenthe zijn: zonnepark Leemdijk, drijvend zonnepark De Mussels en het zonnepark op de stortplaats van Attero.

Trede 2: Kleinschalige zonneparken tot 2,5 ha met 100% lokaal eigendom. Deze kleinschalige ontwikkelingen worden nu al mogelijk gemaakt in het bestemmingsplan 'kleine windturbines, kleinschalige zonneparken en leidingnet'.

Trede 1: zon op dak.

Beoordeling zonneladder

Initiatieven die vallen binnen trede 3 krijgen meer punten dan initiatieven binnen trede 4.

Binnen trede 4 kunnen we ook nog onderscheid maken tussen een regulier zonnepark op land of een zonnepark gecombineerd met een andere functie. Denk dan aan een combinatie van zon met landbouw, een onderzoeksterrein of een noodzakelijke waterberging. Er is dan sprake van meervoudig grondgebruik, waaraan meer punten kunnen worden toegekend.

Let op: bij een natuurinclusief zonnepark of een zonnepark dat wordt beheerd door middel van schapen is geen sprake van meervoudig ruimtegebruik. Dit wordt beoordeeld als een regulier zonnepark op land.

Thema 2: Locatiekeuze

Dit thema richt zich op de locatiekeuze. Onderdeel van dit thema is de potentiekaart voor zonneparken (bijlage 6). Op de kaart staat in welke gebieden in Midden-Drenthe wij absoluut geen zonneparken willen. Het gaat dan om natuurgebieden of anderzijds waardevolle gebieden. Voor sommige gebieden stellen wij extra voorwaarden. Deze voorwaarden staan in thema 3.

Bij het bepalen of de locatie geschikt is voor de ontwikkeling van een zonnepark, hanteren wij de volgende voorwaarden:

1. We hebben een zonpotentiekaart gemaakt waarop we een aantal gebieden uitsluiten voor de ontwikkeling van zonneparken. Zonneparken zijn uitgesloten in de volgende gebieden: NNN, Natura 2000, weidevogelgebieden, archeologische monumenten, essen en waardevolle graslanden, gave beekdalen en nieuwbouwlocaties voor woningbouw. Zie bijlage 6.
2. Opwek en gebruik liggen bij voorkeur dicht bij elkaar. Zonneparken in de buurt van een (toekomstig) HS/MS-trafostation hebben de voorkeur. Voor deze locaties zijn de afstanden waarover kabels gelegd worden aanzienlijk korter. Locaties waarvan het aansluitpunt binnen 3 km van een HS/MS-trafostation ligt, scoren iets beter op dit thema. Ten noorden van Beilen staat een HS/MS-trafostation en op het ETP-terrein bij Wijster wordt een nieuw station gebouwd. Ook bij het trafostation bij Zeijerveen (gemeente Assen) zijn nog mogelijkheden om binnen 3 km te blijven in gemeente Midden-Drenthe. *Let op: het aansluitpunt ligt op hetzelfde perceel als het initiatief zelf.*
3. Er is voldoende afstand tot woningen. Wij vinden het belangrijk dat het woongenot van onze inwoners niet of minimaal wordt aangetast door de komst van een zonnepark. Bij een open landschap, is een grotere afstand wenselijk. In sommige gevallen kan de initiatiefnemer bestaande landschapselementen gebruiken om het zonnepark op een natuurlijke manier uit het zicht te onttrekken. We hanteren geen minimale afstand tussen een zonnepark en woningen, omdat de inpasbaarheid sterk afhankelijk is van de bestaande landschappelijke omstandigheden. Wel hanteren wij een zone van 300 meter rondom een zonnepark, waarbinnen de initiatiefnemer met zorg kijkt naar de impact van het zonnepark op die woningen. De initiatiefnemer gaat in gesprek met de bewoners over de te nemen maatregelen om overlast, zoals uitzicht en geluid, zoveel mogelijk te beperken.
4. Er is voldoende afstand tussen individuele zonneparken. Een zonnepark wordt vaak ervaren als een industrieel complex dat afbreuk doet aan de herkenbaarheid van het landschap. Maat en schaal moeten bij het landschap passen. Veel zonneparken in een relatief klein gebied kunnen het landschap domineren. Dat wil je eigenlijk voorkomen. We weten echter nog niet waar de ingediende initiatieven komen. Voor initiatiefnemers is het daarom lastig te beoordelen of hun locatie haalbaar is op grond van deze regel. Het is ook afhankelijk van het betreffende landschap. Een goede landschappelijke inpassing helpt daarbij.
5. De maat en schaal van het zonnepark past bij het landschap. Laat de maat van een zonnepark nooit de maat en schaal van landschapseenheden domineren/ overnemen. De maat en schaal van een landschapstype is bepalend voor de maximale afmeting van een zonnepark. Het (cultuur)landschap moet herkenbaar blijven.
6. De locatie sluit aan bij bestaande landschapselementen. In beginsel ligt een zonnepark niet bloot in een open landschap, maar maakt deze gebruik van de landschappelijke elementen als 'ruimtelijke rug'.

Thema 3: landschappelijke inpassing

De ruimtelijke kwaliteit van een gebied gaat verder dan beleving. Ruimtelijke kwaliteit gaat ook over het creëren van meerwaarde door het benutten van mogelijkheden tot bijvoorbeeld landschapsherstel, dubbel ruimtegebruik of verbetering van bodemkwaliteit en ecologie.

Onze inwoners hebben input gegeven voor de landschappelijke inpassing. Daaruit kwam naar voren dat men geen zicht wil hebben op een zonnepark. Ook het versterken van de biodiversiteit werd regelmatig genoemd. Verder is genoemd: het behoud van bestaande landschapselementen (niet kappen) en het landschap is leidend.

Met de input van onze inwoners en de inspiratiedocumenten hebben we volgende regels voor landschappelijke inpassing opgesteld:

Creëer meerwaarde voor het gebied. Dit kan op verschillende manieren:

1. Herstel of versterk het cultuurlandschap.
2. Vergroot de ecologische kwaliteit. Dit betreft de kwaliteit van de bodem, het water en de biodiversiteit. Een initiatief moet voorzien zijn van een plan waarin wordt omschreven wat de doelstellingen zijn voor het behoud en de versterking van de ecologische kwaliteit.
 - a. zon-op-land: Pas streekeigen soorten toe en biedt toegang aan klein wild.
 - b. zon-op-water: Bij zon-op-water kan de ecologische kwaliteit worden vergroot of gecompenseerd door o.a. het aanleggen van natuurvriendelijke oevers, het creëren van eilanden, het aanbrengen van verondiepingen in bestaand water.
3. Zorg ervoor dat de ondergrond voldoende licht krijgt:
 - a. zon-op-land: Er is een *minimale* open ruimte van 25% tussen de zonnepanelen op een zonnepanelenveld. De ruimte rondom een zonnepark dat gebruikt wordt voor de landschappelijke inpassing of natuurcompensatie wordt *niet* meegerekend bij die 25%.
 - b. zon-op-water: Het bedekken van water door zonnepanelen heeft, net zoals bij zon-op-land, negatieve effecten op de ecologie. De grootste verschillen treden op bij een bezettingsgraad voor zonnepanelen vanaf 50%. Toch is het niet mogelijk om een vast percentage toe te schrijven voor zon-op-water. Bij diep water is het effect van zonnepanelen op het water veel kleiner dan op ondiepere plassen. De initiatiefnemer toont aan dat dit in verhouding is bij het ingediende project.
4. Draag bij aan een robuust en klimaatbestendig watersysteem. Dit draagt bij aan de gemeentelijke doelstellingen voor klimaatadaptatie.
5. Combineer een zonnepark met een substantiële agrarische functie:
 - a. de gewasopbrengst is minimaal 65% van dat van een referentieperceel.
 - b. overweeg eventuele agrarische bijgebouwen te voorzien van zonnepanelen als aanvulling op het zonnepark. Het gaat op gebouwen die op hetzelfde perceel of het naastgelegen perceel van het zonnepark staan.
 - c. de zonnepanelen hebben een voordeel voor de betreffende teelt. Bijvoorbeeld het beschermen van de gewassen of het gebruiken van de onderbouw van de zonnepanelen voor optimalisatie en verduurzaming van de teelt.

Speel in op de omgeving en de kernkwaliteiten van het gebied

6. Laat de hoogte van de panelen en de landschappelijke inpassing van het plan passen bij het landschapstype.
7. Volg bestaande landschapsstructuren, verkavelingspatronen en hoogteverschillen.
8. Behoud zichtlijnen.
9. Respecteer de grenzen van landschappelijke eenheden.
10. **Aanvullende eisen voor projecten in het beekdalgebied:** De initiatiefnemers die een project in een beekdalgebied willen ontwikkelen moeten dit afstemmen met het waterschap. In een beekdal is het belangrijk dat water vertraagd wordt afgevoerd. Een project voor een zonnepark kan daaraan bijdragen door het waterbergend vermogen in het beekdal te handhaven of te vergroten. Dit kan doormiddel van het hermeanderen van beken en het verhogen van de grondwaterstanden. Ook kan een zonnepark worden ingezet voor het vernatten van een beekdal, binnen de cultuurhistorische verkaveling.

Daarnaast kunnen de volgende maatregelen worden toegepast:

1. ruim opgezette zonneparken op extensief beheerde natte kruidenrijke graslanden.
2. pas de randen in met beplantingssingels.
3. slootstructuren met brede natuurvriendelijke oevers.
4. behoud de cultuurhistorische verkavelingsstructuren of maak deze opnieuw zichtbaar.
5. een bestaande watergang als doorgaand landschappelijk element wordt niet verstoord door het zonnepark.

De initiatiefnemer onderbouwt hoe zijn project een toegevoegde waarde heeft voor het beekdalgebied waar zijn project zich bevindt.

11. **Aanvullende eisen akkervogels:** De initiatiefnemer doet onderzoek naar de aanwezigheid van akkervogels. Wanneer akkervogels aanwezig zijn, moet de initiatiefnemer mitigerende maatregelen nemen. Verschillende type akkervogels vragen om verschillende maatregelen.
 - kleinschalige landschappen akkervogels: Deze vogels worden geholpen met een ecologische inrichting en ecologisch beheer van een zonnepark.
 - open landschappen akkervogels: Deze vogels mijden zonneparken omdat ze de voorkeur hebben aan open landschappen. Het is wel mogelijk om een zonnepark te plaatsen wanneer de initiatiefnemer mitigerende maatregelen toepast op de landbouwgronden *rondom* het zonnepark. Hiervoor moet de initiatiefnemer wel afspraken maken met de omliggende grondeigenaren, vaak agrariërs. Zij kunnen dan kiezen uit een beheerpakket dat bij hun past. En als zij kunnen voldoen aan de voorwaarden, komen ze in aanmerking voor een subsidie. Voor meer informatie zie: [agrarisch natuurbeheer](#).

De initiatiefnemer onderbouwt hoe zijn project een toegevoegde waarde heeft voor akkervogels die zich in het gebied bevinden. Wanneer er veel 'open landschappen akkervogels' in het gebied voorkomen, toont de initiatiefnemer aan dat hij voldoende mitigerende maatregelen treft om de verstoring van deze vogels zo veel mogelijk te beperken.

Zorg voor samenhang in het ontwerp

12. Zorg voor een eenduidige opstelling van de panelen.
13. Positioneer bijgebouwen in een lijn en/of geclusterd.
14. Kies een donkere, eenduidige kleurstelling voor hekwerken en bijgebouwen.
15. Richt eventuele nieuw aan te leggen toegangswegen en onderhoudspaden op een landschappelijke manier in.
16. Omvormers zover mogelijk vanaf woningen in verband met overlast door geluid.

Zorg voor een zorgvuldige inrichting van de randen

17. Werk met landschapstype eigen middelen.
18. Voorkom zicht op achterkanten van panelen.
19. Combineer hekwerken en andere objecten met de landschappelijke randafwerking.

Thema 4: Financiële participatie

Bij financiële participatie investeert de omgeving in het project en/of ervaart de voordelen van de opbrengsten van het project. Op hoofdlijnen zijn er drie vormen van financiële participatie: Lokaal eigendom, omgevingsfonds en een omwonendenregeling.

Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners kunnen deelnemen aan energieprojecten en zo, via een energiecoöperatie, zeggenschap hebben. Daarom richten wij ons op 50% lokaal eigendom. Om dit waar te maken hebben we het 'convenant lokaal eigendom Midden-Drenthe' ondertekend, samen met de energiecoöperaties en het dorpenoverleg Midden-Drenthe (DOM).

De energiecoöperaties hebben een belangrijke rol in het proces om te komen tot 50% lokaal eigendom. Om mee te kunnen doen aan de tender sluit de initiatiefnemer een intentieovereenkomst af met de energiecoöperatie. Daarin spreken ze de intentie uit om gezamenlijk het zonnepark te ontwikkelen. Een voorbeeldovereenkomst is bijgevoegd als bijlage 9. Deze intentieovereenkomst is mede tot stand gekomen door de landelijke koepel voor energiecoöperaties Energie Samen. Deze kan worden gebruikt als basis en aangepast in overleg tussen beide partijen.

Bij het indienen van een aanbod voor de maatschappelijke tender voor zonneparken in Midden-Drenthe, stemt de initiatiefnemer automatisch in met het aangaan van een gelijkwaardige samenwerking met de energiecoöperatie. Dit wordt vastgelegd door het ondertekenen van een intentieovereenkomst, welke wordt ingediend samen met het aanbod. De ingediende intentieovereenkomst moet zijn ondertekend door zowel de initiatiefnemers als de energiecoöperatie. Verder laat de initiatiefnemer in het aanbod zien hoe hij/zij, samen met de energiecoöperatie, wil komen tot 50% lokaal eigendom.

Na de tender gaan de winnende partijen een privaatrechtelijke samenwerkingsovereenkomst aan met de energiecoöperatie om het verdere vervolg van de samenwerking vast te leggen, conform de ondertekenende intentieovereenkomst.

Subsidieregeling ondersteuning energiecoöperatie

De energiecoöperatie kan zich laten ondersteunen door een externe adviseur. De gemeente heeft hiervoor een subsidieregeling vastgesteld. Met deze subsidie kan een energiecoöperatie een adviseur inhuren die hen helpt in gesprekken met professionele ontwikkelaars van zonneparken.

Thema 5: Procesparticipatie

Draagvlak op de inhoud van een plan is belangrijk, maar het draagvlak voor het proces is misschien wel net zo belangrijk. Door het organiseren van procesparticipatie kunnen inwoners en andere belanghebbenden meedenken over het ontwerp. Vaak hebben omwonenden ook specifieke kennis over het gebied. Het is slim om daarvan gebruik te maken.

Procesparticipatie kan ook resulteren in afspraken over financiële participatie. De participatie bij de projecten wordt uitgevoerd door de initiatiefnemer, conform het goedgekeurde participatieplan. De gemeente kijkt mee met het proces om te beoordelen of de participatie goed wordt uitgevoerd.

Participatie en omgevingsvergunning

In de omgevingswet is participatie een aanvraagvereiste bij de omgevingsvergunning en geen verplichting. De gemeenteraad kan echter gevallen aanwijzen waarin participatie wel verplicht is. In die gevallen moet de initiatiefnemer participatie vormgeven. Deze participatie is vormvrij. In gemeente Midden-Drenthe is het bouwen van een zonnepark één van die gevallen.

De verplichting van participatie houdt in dat de initiatiefnemer aangeeft:

- hoe participatie is uitgevoerd.
- wat de uitkomsten zijn van het participatietraject.
- in hoeverre de participatie van invloed is geweest op de aanvraag.

Het participatieverslag

De initiatiefnemer legt de uitkomst vast in een participatieverslag. Dit verslag volgt nadat het participatieproces voor een groot deel is afgerond. In het verslag komt aan de orde op welke manier de omwonenden betrokken zijn geweest en wat de uitkomsten en afspraken zijn. Het verslag wordt onderbouwd met documentatie van het proces (verslagen, presentaties, foto's van bijeenkomsten). Het verslag laat zien dat:

- er inspanning is geleverd om alle omwonenden en andere belanghebbenden binnen het vastgestelde gebied te betrekken.
- omwonenden inbreng hebben kunnen leveren in het ontwerp en de financiële participatie.
- de uitkomsten en afspraken gecommuniceerd zijn naar de omwonenden, inclusief hoe de inbreng van omwonenden daarin is meegenomen.
- er aantoonbaar voldoende contactmomenten geweest zijn om omwonenden op hetzelfde kennisniveau als de initiatiefnemer te krijgen over het project, landschappelijke inpassing en vormen van financiële participatie.
- omwonenden gelegenheid hebben gehad om na te denken over de informatie voordat afspraken zijn gemaakt.

Het participatieplan

De initiatiefnemer doorloopt samen met de lokale energievoorzijmer en de omgeving een proces om afspraken te maken over het ontwerp, de ruimtelijke inpassing en de financiële participatie. Hoe ze dit doen, leggen ze vast in een participatieplan:

1. In het participatieplan worden de volgende vragen beantwoord:
 - wat is er al aan kennis, informatie, afspraken en bestaand beleid?
 - waarom willen we participatie toepassen?
 - waarover gaat de participatie wel en waarover niet?
 - wat is het resultaat dat we willen bereiken?
 - welke rol willen we participanten geven (van meeweten tot meedoen)?
 - wie zijn belanghebbenden en hoe worden ze betrokken?
 - wanneer en hoe gaan we participeren?

- woe sturen we het participatieproces aan? Denk aan interne organisatie en communicatie.
 - wanneer zijn we klaar en is het participatieproces afgerond?
2. Maak, bij het opstellen van het participatieplan gebruik van onze 'handreiking participatie bij omgevingsvergunningen Midden-Drenthe en stappenplan voor initiatiefnemers'. Laat ook zien dat inspiratie is gehaald uit de [handreiking participatie voor zonne- en windenergie van de provincie Drenthe](#) en de [ontwerpgids DOET](#). Minimaal de volgende onderdelen komen terug in het participatieplan:
- a. **Korte omschrijving van het plan.**
 - b. **Omgevingsanalyse.** Maak een omgevingsanalyse en bepaal aan de hand daarvan wat het gebied is waarbinnen omwonenden betrokken worden. In de omgevingsanalyse worden vragen beantwoord, zoals:
 - wie wonen er in de omgeving? (aantallen, spreiding, demografische en sociaaleconomische kenmerken)
 - zijn er actieve verenigingen van dorpsbelangen?
 - welke belangen en standpunten spelen er?
 - op welke manier zouden omwonenden/stakeholders betrokken kunnen worden?
 - c. **De rollen en bevoegdheden van de verschillende partijen.** Welke zeggenschap hebben omwonenden over ruimtelijke en landschappelijke inpassing en financiële participatie.
 - d. **Het participatieproces.** Omschrijf het proces waarin staat wanneer en hoe belanghebbenden worden betrokken. Binnen de RES is ontwerpgids DOET opgesteld. In dit inspiratiedocument staat omschreven hoe een participatieproces kan worden uitgewerkt. Omdat er binnen de tender al sprake is van een ontwerp, voordat omwonenden bij het project betrokken worden, is het proces niet helemaal van toepassing. Maar het kan wel gebruikt worden als inspiratie voor het participatieproces. Leg het proces van te voren vast, maar wees hier ook flexibel in. Soms is een extra bijeenkomst nodig.
 - e. **Communicatie.** Omschrijf de manier waarop initiatiefnemers en inwoners met elkaar communiceren en waar inwoners informatie vandaan kunnen halen.
 - f. **Een planning.**

Vereenvoudigd voorbeeld voor een participatieproces

Werk sessie 1:

- Bespreek de vaste kaders en uitgangspunten voor het ontwerp.
- Vraag feedback op het ontwerp – moet het ontwerp nog bijgeschaafd worden en past dit binnen de kaders?
- Bespreek de mogelijkheden voor financiële participatie en vraag wat omwonenden belangrijk vinden.
- Maak afspraken over de communicatie.

Werk sessie 2:

- Is het ontwerp aangepast aan de afspraken van de vorige keer? Kan het ontwerp worden vastgesteld of zijn er nog laatste aanpassingen nodig?
- Welke afspraken kunnen worden gemaakt voor financiële participatie?

Werk sessie 3:

- Vaststellen definitief ontwerp.
- Afspraken financiële participatie vastleggen in een overeenkomst.

Maatwerk

Participatie is maatwerk. Het participatieplan is een leidraad voor het proces. Soms is meer nodig dan omschreven is in het participatieplan. Hier moeten de initiatiefnemers flexibel mee om kunnen gaan en bijsturen waar dat nodig is. Het is niet altijd mogelijk om alle stakeholders tevreden te stellen. Soms kan een mediator/ procesbegeleider dan helpen. De gemeente en het Dorpenoverleg Midden-Drenthe zijn belangrijke partners in het participatieproces.

Thema 6: Overig

1. Batterijopslagsystemen

Het opslaan van energie wordt steeds belangrijker. Ook tijdens de inwonersavonden is een vorm van energieopslag regelmatig genoemd. Mits er goede afspraken worden gemaakt met de regionale netbeheerder, kan een batterijopslagsysteem bij een zonnepark een positieve bijdrage leveren aan de netcongestie. Een batterijopslagsysteem in aanvulling op het zonnepark is toegestaan onder de volgende voorwaarden:

1. De batterij slaat alleen energie op dat wordt opgewekt door het aanliggende zonnepark.
2. De batterij ligt op hetzelfde perceel of aanliggende perceel om extra kabeltrace's tussen de batterijopslag en het zonnepark te voorkomen.
3. De batterij is ten behoeve van het balanceren van vraag en aanbod van elektriciteit.
4. De batterij draagt bij aan het verminderen van de transportschaarste en oplossen van knelpunten op het elektriciteitsnet.

Enexis heeft een visie opgesteld over de opslag van elektriciteit. Enexis sluit grootschalige opslag alleen aan als het de transportschaarste niet verergert. Dit kan als de batterij-exploitant en de netbeheerder afspraken maken over de beperking van de batterij tijdens piekmomenten op het net. Deze afspraken nemen zij op in contractvormen met alternatieve transportrechten of in de CBC's. Zie voor meer informatie: <https://www.enexis.nl/zakelijk/aansluitingen/energie-opslaan>.

2. Duurzame installatie

De initiatiefnemer heeft een inspanningsverplichting om zoveel mogelijk materialen en grondstoffen te hergebruiken of te recyclen wanneer de installatie wordt verwijderd na de vergunde periode. De recyclebaarheid van de panelen wordt steeds beter en ook in de komende jaren zullen nieuwe zonnepanelen steeds beter recyclebaar worden. We vragen de initiatiefnemer rekening te houden met de recyclebaarheid van de panelen. Het stellen van specifieke eisen is echter niet mogelijk, omdat dit nog volop in ontwikkeling is. Daarbij is het niet ondenkbaar dat er nieuwe regelgeving komt voor het recyclen van zonnepanelen.

We vragen wel van de initiatiefnemer om hier alvast over na te denken en een plan van aanpak in te dienen waarin staat hoe de initiatiefnemer om denkt te gaan met het hergebruik van materialen met een doorkijk naar de ontwikkelingen in de toekomst. Daarnaast eisen we het gebruik van PFAS-vrije zonnepanelen.

3. Aanleg-, beheer- en opruimfase

Wij vinden het belangrijk dat een zonnepark wordt voorzien van een goede landschappelijke inpassing. Het versterken van de biodiversiteit is daar een belangrijk onderdeel van. Na aanleg is het van cruciaal belang dat dit op de juiste manier wordt beheerd.

Eerder verwezen wij al naar de [zonnewijzer biodiversiteit](#), waarin ook beheersmaatregelen staan die de biodiversiteit in een zonnepark versterken. Ook in het onderzoek van de Wageningen Universiteit staat een aantal aanbevelingen voor het beheer van een zonnepark om de biodiversiteit van een gebied te behouden of vergroten. Deze documenten kunnen worden gebruikt als inspiratiebron.

De initiatiefnemer dient een aanleg- en beheerplan in, eventueel in samenwerking met een (lokale) natuurorganisatie. Dit aanleg- en beheerplan wordt een onderdeel van het *inrichtings- en beheerplan* dat ingediend wordt bij de omgevingsvergunning en dat nodig is voor het verkrijgen van de SDE++ subsidie. Het aanleg- en beheerplan dat ingediend wordt bij de maatschappelijke tender is minder

gedetailleerd en uitgewerkt dan het inrichtings- en beheerplan dat wordt ingediend bij de omgevingsvergunning. Dat heeft te maken met een aantal specifieke onderzoeken die uitgevoerd moeten worden. In bijlage 3 staat omschreven wat er in het inrichtings- en beheerplan komt te staan.

In het aanleg- en beheerplan voor de maatschappelijke tender staan minimaal de volgende onderwerpen:

1. een toezegging dat de belangrijkste nieuwe en versterkte groenstructuren rondom het zonnepark worden aangelegd voordat de tafels met zonnepanelen worden geplaatst. De initiatiefnemer maakt hierover afspraken met de gemeente om welke groenstructuren het gaat. Dit wordt als voorwaarde opgenomen in de omgevingsvergunning.
2. een toezegging voor een nulmeting van de aanwezige ecologische kwaliteit van het landschap, de biodiversiteit en de bodemkwaliteit.
3. de aanlegmethode van het park (groen en installatie). De aanleg van het zonnepark wordt uitgevoerd met respect voor de bodem in relatie tot klimaatadaptatie en toekomstige biodiversiteit. Zwaar materieel heeft mogelijk negatieve gevolgen voor de bodemstructuur, doordat dit kan leiden tot bodemverdichting.
4. maatregelen om de minimale kwaliteit te borgen en waar nodig te versterken.
5. jaarlijkse onderhouds- en beheersmaatregelen:
 - a. het vegetatiebeheer is gericht op het versterken van de biodiversiteit. In het begin betekent dit juist meer maaien en afvoeren. Daarna volgt extensief beheer waarbij inheemse, kruidenrijke vegetaties die zo laat en weinig frequent als mogelijk worden gemaaid.
 - b. er zullen voor het park geen pesticiden of herbiciden worden gebruikt, tenzij dit van overheidswege gevraagd wordt (bijvoorbeeld om bepaalde plagen te bestrijden).
6. de ecologische kwaliteit van het gebied mag niet verslechteren. De effecten van het zonnepark en de (ecologische) maatregelen eromheen moet de initiatiefnemer monitoren. In het beheerplan wordt omschreven hoe de monitoring wordt uitgevoerd.
7. maatregelen die genomen kunnen worden indien uit monitoring blijkt dat doelstellingen voor bodem- en ecologische kwaliteit niet behaald worden.
8. zorg na het opruimen van het zonnepark voor herstel of versterking van het landschap. Het gaat daarbij om de oorspronkelijke en, waar mogelijk, de nieuw aangelegde landschapsstructuren. Als uitgangspunt hanteren wij dat de oorspronkelijke functie van de locatie kan worden uitgevoerd. Dat betekent dat agrarische gronden weer geschikt gemaakt kunnen worden voor agrarisch gebruik. We willen echter niet dat dit ten koste gaat van de oorspronkelijke landschapsstructuren die mogelijk versterkt zijn met de aanleg van het tijdelijke zonnepark.

5. Lijst van bijlagen

Bij dit beleidskader horen de volgende bijlagen:

1. Scorematrix maatschappelijke tender voor zonneparken in gemeente Midden-Drenthe
2. Tabel met aanvragen/ principeverzoeken tot 2020
3. Aanvullende indieningsvereisten omgevingsvergunning
4. Aanvullende voorwaarden in de omgevingsvergunning
5. Zonneladder in Midden-Drenthe
6. Kaart 'zoekgebieden Midden-Drenthe' met bijbehorend rapport 'meerwaarde zon'
7. Verkenning van bodem en vegetatie Wageningen Universiteit
8. Handreiking participatie bij omgevingsvergunningen Midden-Drenthe 2022 en stappenplan voor initiatiefnemers
9. Voorbeeld intentieovereenkomst

Bijlage 1: Scorematrix maatschappelijke tender voor zonneparken in gemeente Midden-Drenthe

Onderstaande scorematrix toont hoe onderdelen uit het beleidskader worden beoordeeld en hoeveel punten ze maximaal kunnen scoren. Meestal staat er dat er 0-10 punten zijn te verdienen per onderdeel. Dit geeft de specialisten in de beoordelingscommissie de ruimte om een cijfer te geven op basis van hun motivering. Sommige onderwerpen vinden wij zo belangrijk of vanzelfsprekend dat deze sowieso onderdeel uit moeten maken van het plan. En als dit niet het geval is, stopt de beoordeling. Dat betekent dat het plan niet meer mee doet met de tender. In de tabel is dit aangeduid met een 'X'. Er staat ook een aantal onderwerpen in waarvoor geen punten gescoord kunnen worden. De beoordeling is wel maatwerk. Maar wanneer het onderdeel niet goed genoeg is uitgewerkt, moet de beoordelingscommissie ook de mogelijkheid hebben om het plan een onvoldoende te geven. Dat betekent dat het plan niet meer mee doet met de tender. In de tabel is dit aangeduid met 'onvoldoende'.

Thema 1: Zonneladder (maximaal 70 punten)

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
1.1 Het initiatief is gesitueerd op een trede 3 locatie.	Zonneparken op onbenutte (bouw)locaties, langs infrastructurele werken en op (industriële) plassen.	ja nee	70 0
1.2 Er is sprake van meervoudig grondgebruik.	Zonneparken gecombineerd met een andere substantiële functie, bijvoorbeeld landbouw, onderzoekslocatie, noodzakelijke waterberging, etc.	maatwerk	0-60

Thema 2: Locatiekeuze (maximaal 50 punten)

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
2.1 Het initiatief ligt (deels) in een gebied dat wordt uitgesloten op basis van onze zonpotentiekartaat.	Zonneparken zijn uitgesloten in de volgende gebieden: NNN, Natura 2000, weidevogelgebieden, archeologische monumenten, essen en waardevolle graslanden, gave beekdalen en nieuwbouwlocaties.	ja, de beoordeling stopt	X
2.2 Opwek en gebruik liggen bij voorkeur dicht bij elkaar.	Het initiatief ligt binnen 3 km van een aansluitpunt op het netwerk.	Ja nee	10 0
2.3 Er is voldoende afstand tot woningen. We hanteren een zone van 300 meter rondom een zonnepark, waarbinnen de initiatiefnemer met zorg kijkt naar de impact van het zonnepark op die woningen.	Bij een open landschap, is een grotere afstand wenselijk. Bestaande landschapselementen kunnen worden gebruikt om het zonnepark op een natuurlijke manier uit het zicht te onttrekken. De initiatiefnemer gaat in gesprek met de bewoners over de te nemen maatregelen om overlast, zoals uitzicht en geluid, zoveel mogelijk te beperken.	maatwerk	0-10

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
2.4 Er is voldoende afstand tussen individuele zonneparken.	Een zonnepark wordt vaak ervaren als een industrieel complex dat afbreuk doet aan de herkenbaarheid van het landschap.	maatwerk	0-10
2.5 De maat en schaal van het zonnepark past bij het landschap.	Laat de maat van een zonnepark nooit de maat en schaal van landschapseenheden domineren/ overnemen. De maat en schaal van een landschapstype is bepalend voor de maximale afmeting van een zonnepark. Het (cultuur)landschap moet herkenbaar blijven.	maatwerk	0-10
2.6 De locatie sluit aan bij bestaande landschapselementen.	In beginsel ligt een zonnepark niet bloot in een open landschap, maar maakt deze gebruik van de landschappelijke elementen als 'ruimtelijke rug'.	maatwerk	0-10

Thema 3: Landelijke inpassing (maximaal 160 punten)

Bijvoorbeeld: creëer meerwaarde voor het gebied, speel in op omgeving en kernkwaliteiten van het gebied.

Creëer meerwaarde voor het gebied

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
3.1 Herstel of versterk het cultuurlandschap.		maatwerk	0-10
3.2 Vergroot de ecologische kwaliteit. Dit betreft de kwaliteit van de bodem, het water en de biodiversiteit. Een initiatief moet voorzien zijn van een plan waarin wordt omschreven wat de doelstellingen zijn voor het behoud en de versterking van de ecologische kwaliteit.	<ul style="list-style-type: none"> • Zon-op-land: Pas streekeigen soorten toe en biedt toegang aan klein wild. • Bij zon-op-water kan de ecologische kwaliteit worden vergroot of gecompenseerd door o.a. het aanleggen van natuurvriendelijke oever, het creëren van eilanden, het aanbrengen van verondiepingen in bestaand water. 	maatwerk	0-10
3.3 Zorg ervoor dat de ondergrond voldoende licht krijgt.	<ul style="list-style-type: none"> • Zon-op-land: Er is een minimale open ruimte van 25% tussen de zonnepanelen op een zonnepanelenveld. • Zon-op-water: Het bedekken van water door zonnepanelen heeft, net zoals bij zon-op-land, negatieve effecten op de ecologie. De initiatiefnemer toont aan dat de bezettingsgraad in verhouding is met de diepte van de plas. 	maatwerk	0-10
3.4 Draag bij aan een robuust en klimaatbestendig watersysteem.		maatwerk	0-10

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
3.5 Combineer een zonnepark met een substantiële agrarische functie.	<ul style="list-style-type: none"> • A: De gewasopbrengst is minimaal 65% van dat van een referentieperceel. • B: Overweeg agrarische bijgebouwen te voorzien van zonnepanelen als aanvulling op het zonnepark. • C: Zonnepanelen hebben een voordeel voor de betreffende teelt. 		0-10

Speel in op de omgeving en de kernkwaliteiten van het gebied

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
3.6 Laat de hoogte van de panelen en de landschappelijke inpassing van het plan passen bij het landschapstype.	Geen omschrijving	maatwerk	0-10
3.7 Volg bestaande landschapsstructuren , verkavelingspatronen en hoogteverschillen.	Geen omschrijving	maatwerk	0-10
3.8 Behoud zichtlijnen.	Geen omschrijving	maatwerk	0-10
3.9 Respecteer de grenzen van landschappelijke eenheden.	Geen omschrijving	maatwerk	0-10
3.10 Aanvullende eisen beekdalgebied. Deze eisen gelden alleen voor projecten binnen het beekdalgebied en zijn een direct gevolg van de locatie van het beoogd zonnepark.	Dit zijn aanvullende voorwaardelijke eisen waar geen extra punten mee gescoord kunnen worden. Wanneer onvoldoende wordt onderbouwd waarom het zonnepark een toegevoegde waarde heeft voor het beekdal, kan de beoordelingscommissie ervoor kiezen dit plan onvoldoende te beoordelen. Dat betekent dat het plan niet meer meedingt met de maatschappelijke tender.	Maatwerk. Bij een onvoldoende stopt de beoordeling.	Voldoende of onvoldoende
3.11 Aanvullende eisen akkervogels. Deze eisen gelden alleen voor projecten binnen gebieden waar veel akkervogels zich bevinden.	Dit zijn aanvullende voorwaardelijke eisen waar geen extra punten mee gescoord kunnen worden. Wanneer onvoldoende wordt onderbouwd hoe de initiatiefnemer verstoring van akkervogels beperkt, kan de beoordelingscommissie ervoor kiezen dit plan onvoldoende te beoordelen. Dat betekent dat het plan niet meer meedingt met de maatschappelijke tender.	Maatwerk. Bij een onvoldoende stopt de beoordeling.	Voldoende of onvoldoende

Zorg voor samenhang in het ontwerp

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
3.13 Zorg voor een eenduidige opstelling van de panelen.	Geen omschrijving	maatwerk	0-10
3.14 positioneer bijgebouwen in een lijn en/ of geclusterd.	Dit is een basisprincipe bij het ontwerpen van een zonnepark. Het zonnepark moet hier gewoon aan voldoen.	Nee, de beoordeling stopt	Geen score
3.15 Kies een donkere, eenduidige kleurstelling voor hekwerken en bijgebouwen	Dit is een basisprincipe bij het ontwerpen van een zonnepark. Het zonnepark moet hier gewoon aan voldoen.	Nee, de beoordeling stopt	Geen score
3.16 Richt eventuele toegangswegen en onderhoudspaden op een landschappelijke manier in (halfverharding)	Dit is een basisprincipe bij het ontwerpen van een zonnepark. Het zonnepark moet hier gewoon aan voldoen.	Nee, de beoordeling stopt	Geen score
3.17 Omvormers zover mogelijk vanaf woningen i.v.m. overlast door geluid.	Wanneer dit niet mogelijk is, worden de omvormers ingepakt om overlast te beperken.	maatwerk	0-10

Zorg voor een zorgvuldige inrichting van de randen

<i>Beleidsregel</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
3.18 Werk met landschapstype eigen middelen	Maatwerk	0-10
3.19 Voorkom zicht op achterkanten van panelen	Maatwerk	0-10
3.20 Combineer hekwerken en andere objecten met de landschappelijke randafwerking	maatwerk	0-10

Thema 4: financiële participatie

<i>Beleidsregel</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
Is een ondertekende intentieovereenkomst tussen initiatiefnemer en een energiecoöperatie aanwezig?	Nee, de beoordeling stopt	Geen score

Thema 5: procesparticipatie

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
Is een participatieplan aanwezig en voldoet deze aan de eisen van het beleidskader?	In het beleidskader op pagina... staat waar het participatieplan aan moet voldoen. Wanneer de beoordelingscommissie van mening is dat het participatieplan onvoldoende is uitgewerkt stopt de beoordeling en doet het project niet meer mee met de maatschappelijke tender.	Maatwerk. Bij afwezigheid van een participatieplan of een onvoldoende stopt de beoordeling.	Voldoende of onvoldoende

Thema 6: overig

<i>Beleidsregel</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Toelichting score</i>	<i>score</i>
6.1 Is het zonnepark gecombineerd met een batterijopslagsysteem?	<i>Een batterijopslagsysteem moet voldoen aan de voorwaarden. Anders worden er geen punten toegekend en kan de batterij niet worden geplaatst</i>	Nee Ja	0-10
6.2 Duurzame installatie	We hanteren de inspanningsverplichting dat de initiatiefnemer bij het opruimen van het zonnepark na de vergunde periode zoveel mogelijk materialen en grondstoffen hergebruikt/ recyclet. Daarnaast eisen we het gebruik van PFAS-vrije zonnepanelen. De initiatiefnemers dient een plan van aanpak waarin staat hoe ze hiermee om denken te gaan in de toekomst.	Nee, beoordeling stopt	Geen score
6.3 De initiatiefnemer dient een aanleg- en beheerplan in, eventueel in samenwerking met een (lokale) natuurorganisatie.:	In het beleidskader op pagina... staat waar het aanleg- en beheerplan aan moet voldoen. Bij het ontbreken van dit plan stopt de beoordeling.	De beoordeling van het plan is maatwerk.	0-20

Bijlage 2: Tabel met aanvragen/ principeverzoeken tot 2020

Volgorde lijst	Zaaknummer	Locatie	Kadastraal bekend	Oppervlakte (ha)	Vermogen (MW)
1	532465	Leemdijk, Smilde	SDE D1895	6	5
2	901507	Lieving, Beilen	BLN T6, 10, 12, 13, 14, 764.	8	6
3	901519	Ossebroeken, Beilen	BKN R1096, 1534, 1768, 1769, 2346, 2348, 2350, 2351, 2363.	16	4,5
4	847684, 959179	De Lotten, Hijken (I)	BLN R267, 2003, 4177.	21	13
5	993806, 1061743	De Lotten, Hijken (IV)	BLN R277, 706, 707, 2044, 2046, 2047, 2048, 2054, 2060, 2063, 2065, 2067, 2547, 2620, 2926, 3649, 3650, 4959, 4962.	60	Geen gegevens
6	1104886	De Lotten te Hijken (V)	BLN R278, 2023, 2065, 2544, 2547.	21	20
7	1250689	De Lotten, Hijken (VI)	BLN R2065, 2547.	8	9
8	847736, 1035881	Vamweg 8, Wijster	BLN I3015, 4547, 4548, 4588	60	Geen gegevens
9	935609, 1799130	Vamweg 8, Wijster (II)	BLN I4547, 4548, 4588.	100	Geen gegevens
10	847720	Domoweg /A28, Beilen	BLN V484, 908, 1019, 1625, 1626, 1629, 1630.	23	Geen gegevens
11	847729	Beilervaart 55, Beilen	BLN V87, 92, 94, 579, 639, 900, 916, 1345, 1346, 1347	51	51
12	901306	Bosweg, Hoogersmilde	SDE C3716.	8	8
13	901351	Zandwinplas Calduran, Hoogersmilde	SDE B434, 435, 436, 1155, 1364, 1572, 1656	40	Geen gegevens
14	901331, 985803	Mullingsweg, Beilen	BLN T767.	3	Geen gegevens
15	901311	Brunstingerveld 20, Beilen	BLN R3946, 4356, 4357.	11	Geen gegevens

Volgorde lijst	Zaaknummer	Locatie	Kadastraal bekend	Oppervlakte (ha)	Vermogen (MW)
16	302937, 2322467	Looveen 16, Wijster	BLN P85, 87, 88, 89, 130,132, 136, 137, 447, 561, 594, 614, 448, 449, 452, 615, 1027, 1236, 1313,	74	Geen gegevens
17	903485	De Noesten, Westerbork (I)	WTB T1348	4	Geen gegevens
18	903493	Holthe, Beilen	BLN T801, 1160, 1161, 1203, 1204.	4	Geen gegevens
19	935591, 980061	Lieving/ Aan de Stukkendiek, Beilen (II)	BLN T796, 798.	20	Geen gegevens
20	935600	Aan de Middenlinie/ N381, Hijken	BLN R637, 641, 642, 1804, 1805, 2132, 2862, 2863, 2866, 4787, 4788.	65	Geen gegevens
21	939470	De Noesten Westerbork (II)	WTB O111, 734, 735, 751, T393, 396, 400, 648.	29	Geen gegevens
22	947909	Nabij E. Hendriksweg 46, Smilde	SDE H2130 en 2131.	15	Geen gegevens
23	954754	Lieving tussen 43 en 45, Beilen	BLN T850, 851, 853, 1030, 1139.	7	Geen gegevens
24	956273	De Lotten, Hijken (III)	BLN R277, 2047, 2547.	12	Geen gegevens
25	956555, 979440	Nabij Duikersloot, Bovensmilde	SDE F2099, G3816.	31	Geen gegevens
26	981211	Ten zuiden van Leemdijk 27, Smilde	SDE C3609	8	Geen gegevens
27	987101	Nabij Vorrelveen 20, Beilen	BLN R1779, 2598, 2600, 2686	30	Geen gegevens
28	987100	Aan de Halerweg ten noordoosten van Hijken	BLN R78, 94, 95, 2396, 3022.	24	Geen gegevens
29	987082	Nabij Oranjekanaal Zwiggelte	WTB R787, R73.	20	Geen gegevens
30	987081	Ten noorden van Halerweg 3 en 8, Zwiggelte	WTB A3020, A3021, A3022, A3023, 3027, 3038, 3036, 3123.	54	Geen gegevens

Volgorde lijst	Zaaknummer	Locatie	Kadastraal bekend	Oppervlakte (ha)	Vermogen (MW)
31	987080, 1099683	De Streek 9, Hooghalen	BLN W277, 278, 279, 280, 281.	26	Geen gegevens
32	987073, 1088874	Ten zuiden van Brunstingerveld 20, Beilen	BLN R1607, 2282.	16	Geen gegevens
33	993812	Oranjekanaal 26, Hijken	BLN R1902.	19	Geen gegevens
34	1021970 1116213	Nabij Norgervaart, Bovensmilde	SDE K2283, 2284, 2285, 2448.	33	Geen gegevens
35	1021967	Ten noorden van Oranjekanaal NZ 2 t/m 10, Hooghalen	BLN D6288, 6376, 6378, 6395, 6429.	27	Geen gegevens
36	1031864	Domoweg /A28, Beilen	BLN V484, 908, 1019, 1625, 1626, 1629, 1630	28	Geen gegevens
37	1035857 1297824	De Mussels 2a, Beilen	BLN V1079, 1107.	21	22
38	1067603	Vorrelveen 28, Beilen.	BLN R1340, 2306, 2307	26	Geen gegevens
39	1088867	Ten zuiden van Zwiggelterweg 4, Hooghalen	BLN D6468, 6469.	15	Geen gegevens
40	1096932	Ten zuiden van de Sliemkampen, Westerbork	WTB T462, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 1211, 1397, 1398, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799	17	Geen gegevens
41	1158083	De Rietakkersweg 5, Hijken	BLN R384, 2070	10	11
42	1164803	Aan de Stukkendiek en Spekdiek, Garminge	WTB O590, 833, 1037.	19	15
43	1250320	nabij Alting 31, Beilen	BLN R2217, 2219, 2220, 2221.	13	16
44	1387406	Plas Mussels	BLN00 V00662	19	Geen gegevens
45	1422484	Eekhoutswijk, Smilde	G 4074, 3821	19	Geen gegevens

Volgorde lijst	Zaaknummer	Locatie	Kadastraal bekend	Oppervlakte (ha)	Vermogen (MW)
46	1422484	Veldhuizenweg te Hijkersmilde	Smilde C, 3100 en 3115	13	15
47	1953750	Hijkerweg tussen Hooghalen en Hijken	W, 543, 255, 264, 265	32	Geen gegevens
48	2019488	Diverse locaties bij Zwiggelte, Spier en Bovensmilde	Geen gegevens	Geen gegevens	Geen gegevens
49	2311840	Holtiesweg, Oranjekanaal tussen Hijken en Hooghalen	R, 1982, 2530, 4937, 1981, 2532, 1980, 4145, 4939, 1978	40	Geen gegevens
50	2983732	Klatering te Beilen	sectie R, nummers 2192, 2193 en 4737	13	15

Totaal oppervlakte in hectare: 1239

Bijlage 3: Indieningsvereisten omgevingsvergunning

De bouw van een zonnepark is niet geregeld in het omgevingsplan. De gemeente kan medewerking verlenen aan het afwijken van het omgevingsplan via een buitenplanse omgevingsactiviteit (BOPA). Een BOPA moet voldoen aan een evenwichtige toedeling van functies aan locaties en aan de instructieregels uit het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl).

De aanvraag moet een goede ruimtelijke onderbouwing bevatten. Uit de onderbouwing moet blijken dat de activiteit in overeenstemming is met een evenwichtige toedeling van functies aan locaties en dat de activiteit ook uitvoerbaar is.

De initiatiefnemer is zelf verantwoordelijk voor het aanvragen van de juiste vergunningen en toestemmingen. Ook zijn zij zelf verantwoordelijk voor het indienen van de juiste stukken. Voordat ze de definitieve aanvraag om omgevingsvergunning indienen, gaan ze daarover in gesprek met de gemeente. Naast de gebruikelijke indieningsvereisten voor een BOPA, dient een initiatiefnemer van een zonnepark de volgende aanvullende stukken in bij de aanvraag om omgevingsvergunning:

1. Een inrichtings- en beheerplan is opgesteld. Het plan bevat minimaal de volgende onderdelen:
 - a. beschrijving van de huidige ecologische kwaliteit van het projectgebied door-middel van een 0-meting;
 - b. doelstellingen voor behoud (en eventueel versterking) van de bodem-, water en biodiversiteit (ecologische kwaliteit);
 - c. wijze van landschappelijke inpassing en inrichting van het zonnepark;
 - d. de jaarlijkse onderhouds- en beheermaatregelen (beheerplan);
 - e. beschrijving hoe de monitoring wordt uitgevoerd;
 - f. maatregelen die genomen kunnen worden indien uit monitoring blijkt dat doelstellingen voor bodem- en ecologische kwaliteit niet behaald worden.
2. Een bodemkwaliteitsonderzoek wordt aangeleverd waaruit blijkt:
 - a. wat de bodemkwaliteit is ter plaatse is;
 - b. wat de te verwachten effecten op de bodemkwaliteit en grondwater zijn ten gevolge van de oriëntatie van de opstelling;
 - c. op welke wijze deze te verwachten negatieve effecten dienen te worden bewaakt en of afgesproken verbeterdoelstellingen worden behaald (monitoring);
 - d. welke maatregelen worden getroffen om verslechtering van de bodemkwaliteit te voorkomen of tegen te gaan.
3. Een ecologisch onderzoek wordt aangeleverd waaruit blijkt:
 - a. wat de huidige ecologische kwaliteit van het projectgebied is;
 - b. wat de te verwachten effecten op de flora en fauna zijn ten gevolge van de oriëntatie van de opstelling;

- c. hoe het zonnepark beheerd gaat worden en welke maatregelen genomen worden om achteruitgang te voorkomen of hoe beheer zal bijdragen aan verbetering van de ecologische waarden (de afgesproken verbeterdoelstellingen);
- d. op welke wijze te verwachten negatieve effecten dienen te worden bewaakt en /of te verwachten verbeterdoelstellingen worden gehaald (monitoring);
- e. welke maatregelen worden getroffen om verslechtering van de ecologische waarden te voorkomen of tegen te gaan.

Bijlage 4: Voorwaarden in de omgevingsvergunning

In een omgevingsvergunning voor een zonnepark komt een aantal *aanvullende* voorwaarden te staan.

Astron

De radiotelescopen van Astron nemen meest zwakke signalen uit het heelal waar. Daardoor zijn zij kwetsbaar voor elektromagnetische storing. Met het treffen van de juiste maatregelen kan storing worden voorkomen. Belangrijke bronnen van storing zijn omvormers in zonneparken, windturbines en kleine windmolens, maar ook LED-lampen en grootschalige airconditioning. Astron heeft beschermingszones in beeld gebracht op een kaart. Bij deze zones horen EMC-normen. Het project moet voldoen aan de norm van de zone waarin het zal zijn gelegen.

Deze normen hebben betrekking op de technische specificaties van de installatie. Dit wordt in een later stadium uitgewerkt door de initiatiefnemer, zodat ze altijd werken met de nieuwste technieken. Daarom wordt het nu niet meegenomen in de beoordeling van de tender. Wel willen wij de initiatiefnemer erop wijzen, dat ze moeten voldoen aan deze normen. Wij regelen dit via de omgevingsvergunning. Het volgende wordt opgenomen als voorwaarde in de omgevingsvergunning:

Gele zones: *Ter bescherming van de radioastronomie moet het zonnepark bij het in gebruik nemen en in gebruik houden:*

1. *voldoen aan de norm 'elektrische veldsterkte (flux) = 20-30 dB μ V/m', gemeten volgens een meetprotocol zoals gespecificeerd in EN55032 (120 kHz bandbreedte op 10 meter afstand), maar met een AVG-vermogen (RMS-veld) detector; en*
2. *zijn voorzien van een positief advies van het Nederlands Instituut voor Radioastronomie*

Rode zones: *Ter bescherming van de radioastronomie dient het zonnepark bij het in gebruik nemen en in gebruik houden:*

1. *voldoen aan de norm 'elektrische veldsterkte (flux) < 20 dB μ V/m', gemeten volgens een meetprotocol zoals gespecificeerd in EN55032 (120 kHz bandbreedte op 10 meter afstand), maar met een AVG-vermogen (RMS-veld) detector; en*
2. *zijn voorzien van een positief advies van het Nederlands Instituut voor Radioastronomie.*

SDE ++ en natuurinclusieve zonneparken

Binnen de SDE++ 2024 wordt er voor het eerst extra subsidie toegekend aan natuurinclusieve zonneparken. Dit is ook het laatste jaar waarin er nog categorieën zijn opgenomen zonder natuurinclusieve maatregelen. Dat betekent dat daarna alleen nog zonneparken die voldoen aan de natuurinclusieve eisen in aanmerking komen voor SDE++ subsidie. Dat geldt ook voor de zonneparken die meedoen met deze maatschappelijke tender.

In de omgevingsvergunning worden de volgende voorwaarden opgenomen:

1. De grondgebonden zon-pv opstelling kent minimaal 25% open ruimte tussen de pv-panelen (van bovenaf gezien zijn dit de gronden met de tafels met panelen, exclusief landschappelijke inpassing).
2. Het inrichtingsplan omvat de volgende onderdelen:
 - a. een beschrijving van de landschappelijke inrichting van het zonnepark;
 - b. wat de huidige waarde van bodem-, water- en ecologische kwaliteit is (0-me-ting);

- c. de te behalen doelstellingen voor o.a. water- en bodemkwaliteit en ecologische kwaliteit die gekoppeld zijn aan het zonnepark. Uitgangspunt is dat deze waarden niet mogen verslechteren ten opzichte van de huidige situatie;
 - d. beschrijving hoe de landschappelijke inrichting bijdraagt aan het behoud van de water-, bodem en ecologische kwaliteit van het zonnepark, zodat wordt voorkomen dat deze waarden verslechteren.
3. Het beheerplan bevat beheermaatregelen die genomen worden om verslechtering van de ecologische waarde gedurende de exploitatie van het zonnepark te voorkomen. Het beheerplan kan ook beheermaatregelen bevatten die bijdragen aan afgesproken verbeterdoelstellingen voor de bodem, water of ecologische kwaliteit uit het inrichtingsplan.
 4. De bodem- en waterkwaliteit en de ecologische waarden mogen als gevolg van de zon-pv opstelling niet verslechteren. Om dit te borgen dient vergunninghouder de (negatieve) effecten te monitoren conform het monitoringsvoorstel uit het beheer-plan.
 5. Als uit de monitoring blijkt dat de beheermaatregelen onvoldoende effectief blijken of het park leidt tot verslechtering van de bodem-, water- of ecologische kwaliteit, dienen aanvullende maatregelen genomen te worden door vergunninghouder, zodat alsnog aan de doelstellingen uit het inrichtings- en beheerplan voldaan wordt.
 6. Het beheerplan maakt onderdeel uit van deze vergunning. (indien het beheerplan geen onderdeel uitmaakt van de vergunning, zullen de beheer- en monitoringsmaatregelen in de vergunning opgenomen moeten worden).
 7. Vergunninghouder dient de grondgebonden zon-pv opstelling (en bijbehorende voorzieningen) na afloop van exploitatietermijn (in jaartal) of na buitengebruik stelling te verwijderen.
 8. Vergunninghouder dient na verwijdering de situatie van voor de realisatie van grondgebonden zon-pv opstelling te herstellen. Dit met uitzondering van de landschapselementen die het landschap versterken.

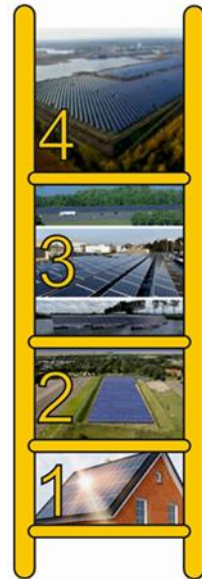
Bijlage 5: Zonneladder in Midden-Drenthe

Trede 4: zonneparken op overige locaties, zoals landbouwgronden.

Trede 3: zonneparken op onbenutte (bouw)locaties, langs infrastructurele werken en op (industriële) plassen. Bestaande voorbeelden in Midden-Drenthe zijn: zonnepark Leemdijk, drijvend zonnepark De Mussels en het zonnepark op de stortplaats van Attero.

Trede 2: Kleinschalige zonneparken tot 2,5 ha met 100% lokaal eigendom. Deze kleinschalige ontwikkelingen worden nu al mogelijk gemaakt in het bestemmingsplan 'kleine windturbines, kleinschalige zonneparken en leidingnet'.

Trede 1: zon op dak.

Trede 1

Midden-Drenthe streeft naar zoveel mogelijk zon-op-dak bij bedrijven en particulieren. We hebben nog maar weinig mogelijkheden om zon-op-dak te verplichten. Daarom hebben wij vooral een stimulerende rol bij de uitvoering van zon-op-dak. Het is aan de eigenaar van het pand om te bepalen of er zonnepanelen op komen en hoeveel. Daarnaast is niet elk dak sterk genoeg en willen steeds minder verzekeringsmaatschappijen grote zonnedaken verzekeren.

Waar wel mogelijkheden zijn, willen we die zoveel mogelijk benutten. Daarom zijn we met ondernemers in gesprek over het verduurzamen van bedrijven. Energieopwekking maakt onderdeel uit van die gesprekken. Zo hebben we in 2023 adviesgesprekken over energiebesparing en duurzame energieopwekking met ondernemers op Dambroeken en Ossebroeken gevoerd. Dit betrof een pilot. In 2024 organiseren we een ondernemersontbijt en bespreken we de mogelijke (collectieve) vervolgstappen. Alle ondernemers kunnen terecht bij 'Ik ben Drents Ondernemer' (IBDO) voor gratis energieadvies. Dit brengen wij onder de aandacht bij ondernemers.

Ondertussen wordt er gewerkt aan meer mogelijkheden voor (lokale) overheden om zon-op-dak te kunnen verplichten bij grote daken. Ook de technische mogelijkheden (lichtere installaties) bieden in de toekomst betere mogelijkheden voor grootschalige zon-op-dak projecten. De nieuwe subsidieregeling SDE ++ 2024 kent voor het eerst extra geld toe voor zonnepanelen op zwakke daken. Dit moet zorgen voor een betere businesscase voor grootschalige zonprojecten op daken die versterkt moeten worden.

Maar ook als het lukt de volledige potentie van grote daken te benutten, hebben we daarmee nog maar 16% van ons energieverbruik (van 2021) opgewekt. Daarom kijken we ook naar mogelijkheden op de overige treden van de zonneladder. Daar hebben we een aparte ambitie voor vastgesteld in de RES.

Trede 2 en 3

Trede 2 zijn de kleine projecten die ontwikkeld worden door of in opdracht van onze inwoners. Deze projecten blijven mogelijk. Ze vallen niet binnen de tender en hoeven dan ook niet te concurreren met de grotere projectontwikkelaars.

Trede 3-locaties zijn schaars. Een groot deel van deze locaties is al benut:

- zonnepark Leemdijk ligt op een locatie, die eerst in beeld was als een nieuw bedrijventerrein.
- zonnepark De Mussels ligt op een zandwinplas, en
- het zonnepark bij Attero ligt op een oude afvalstortplaats.

Bij de inwonersbijekomsten is de A28 regelmatig genoemd als een mogelijke locatie voor grootschalige zonneparken. Samen met het Rijk en een aantal andere gemeenten werken we aan een verkenning voor zon langs de A28. Maar door het landschappelijke karakter van en de beperkte ruimte langs de A28 zijn de mogelijkheden hier erg beperkt. Binnenkort (3^e kwartaal 2024) ronden we de voorverkenning af.

Ook hebben we geen onbenutte industrieterreinen meer, zoals Leemdijk,. De terreinen die er zijn, kunnen wij niet 25 jaar vastleggen voor een zonnepark, omdat we daar in de nabije toekomst mogelijkheden willen bieden voor (nieuwe) bedrijven. Daardoor zijn we afhankelijk van particuliere grondeigenaren bij het invullen van trede 3-locaties voor zonne-energie.

Trede 4

Het Rijk heeft onlangs de provincies opgeroepen om de regelgeving voor zonneparken aan te scherpen. Zij stellen dat het gebruik van landbouwgrond voor zonnepanelen in principe ongewenst is. Dit wordt vastgelegd door de provincies in de provinciale verordening. Als dit wordt vastgelegd is het gebruik van trede 4 voor zonneparken niet meer mogelijk. Het Rijk biedt wel een aantal uitzonderingsmogelijkheden:

- A. Agri-PV: combinatie van een substantiële agrarische functie met een zonnepark;*
- B. landbouwgronden die op basis van bestuurlijk bindende afspraken in transitie zijn, bijvoorbeeld gronden die in de toekomst een andere bestemming krijgen zoals woon-werk-bestemming, recreatie of overgang naar natuur of gronden die minder geschikt worden voor een landbouwfunctie door verzilting, vernatting of bodemdaling. Zon-PV draagt financieel bij aan het mogelijk maken van de gebiedsgerichte opgaven voor een maximale periode (30 jaar), waarna de gebieden hun definitieve bestemming zullen krijgen.*
- C. als de aanleg van zonneparken op gronden betekenisvol bijdraagt aan de vermindering van de netcongestie of zorgt voor vergroting van een efficiënter netwerkgebruik (netneutraal).*

Uitzondering RES-doelstellingen

Omdat zon op land een belangrijk deel uitmaakt van de RES-doelstellingen voor 2030 en er ten behoeve van het halen van deze doelstellingen er een aantal participatietrajecten voor zon op land in een vergevorderd stadium zijn, is er voor deze groep een uitzondering in het akkoord geformuleerd. Deze kunnen doorgang vinden, ook als ze niet (helemaal) conform de afspraken onder 4 zijn vorm gegeven. Daar waar slechts sprake is van zoekgebieden en waar nog geen serieus vervolg aan is gegeven, gelden de afspraken over de voorkeursvolgorde.

Tussen de provincie Drenthe en de Drentse gemeenten is uitvoerig overleg geweest over de voorkeursvolgorde zon en wat de gevolgen zouden zijn wanneer de provincie bovenstaande opneemt in de provinciale omgevingsverordening. In die gesprekken is naar voren gekomen dat de tender hoort bij de 'uitzondering RES-doelstellingen'. Binnen de tender richten wij ons op de RES-

doelstellingen en bovendien zijn we al een participatietraject gestart met inwoners en marktpartijen, waaronder de energiecoöperatie. Op basis daarvan hebben we bestuurlijke toezegging van de provincie om door te kunnen gaan met deze tender, wetende dat er zonneparken op trede 4 – gronden zullen worden ontwikkeld.

Daarmee komen de uitzonderingsmogelijkheden vanuit het Rijk te vervallen. Behalve agri-pv zijn de uitzonderingsmogelijkheden onvoldoende gedefinieerd. De uitzonderingsmogelijkheid onder B heeft overlap met onze trede 3. Wij nemen wel de mogelijkheid op voor agri-pv onder thema 2. De overige uitzonderingen nemen we niet op in de toetsingscriteria, omdat deze onvoldoende concreet zijn we onze tender binnen de 'uitzondering RES-doelstellingen' valt.

Bijlage 9: Voorbeeld intentieovereenkomst

Dit betreft een voorbeeld intentieovereenkomst die de initiatiefnemer kan afsluiten met een energiecoöperatie.

INTENTIEOVEREENKOMST

inzake de gezamenlijke ontwikkeling van een zonnepark in gemeente Midden-Drenthe

PARTIJEN:

1. xxxxxxxx, statutair gevestigd te xxxxxx, kantoorhoudend aan de xxxxxxxx, te xxxxxxxx, ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer xxxxxxxx, rechtsgeldig vertegenwoordigd door xxxxxxxx, hierna te noemen 'Initiatiefnemer';

en
2. Lokale Energie Coöperatie, statutair gevestigd te xxxxxxxx, kantoorhoudend aan de xxxxxxxx te xxxxxxxx, ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer xxxxxxxx, rechtsgeldig vertegenwoordigd door xxxxxxxx, hierna te noemen 'LEC';

Elk afzonderlijk ook aan te duiden als 'Partij' en gezamenlijk als 'Partijen'.

Hebben de intentie om gezamenlijk een zonnepark te realiseren in de gemeente Midden-Drenthe op de locatie XXX.

OVERWEGINGEN:

- A. Initiatiefnemer is van plan om een Aanbod in te dienen bij de Maatschappelijke tender in 2024 voor zonneparken, georganiseerd door de gemeenten Midden-Drenthe, voor de ontwikkeling van een zonnepark.
- B. Initiatiefnemer is eigenaar of beperkt gerechtigde van het perceel/ de percelen waarop het zonnepark is geprojecteerd en/of heeft voor de realisatie van dat zonnepark een rechtsgeldige reserveringsovereenkomst gesloten met betrekking tot dat perceel/ die percelen ten behoeve van de realisatie van dat zonnepark.
- C. Initiatiefnemer wil de ontwikkeling en exploitatie van het zonnepark zodanig vormgeven dat recht wordt gedaan aan het Klimaatakkoord van 28 juni 2019 en aan de Gedragscode Zon op Land en daartoe een samenwerking aangaan met LEC overeenkomstig het bepaalde in deze intentieovereenkomst.
- D. LEC is de coöperatieve vereniging voor lokale participatie (van burgers en bedrijven) in duurzame energieprojecten in de gemeente Midden-Drenthe.

- E. LEC heeft belangstelling om te participeren in de ontwikkeling van het zonnepark om daarmee gezamenlijk met Initiatiefnemer invulling te geven aan hetgeen is bepaald in het Klimaatakkoord en in de Gedragscode Zon op Land.
- F. In het Klimaatakkoord is onder andere het volgende bepaald. “Om de projecten voor de bouw en exploitatie van hernieuwbaar op land in de energietransitie te laten slagen, gaan in gebieden met mogelijkheden en ambities voor hernieuwbare opwekking, partijen gelijkwaardig samenwerken in de ontwikkeling, bouw en exploitatie. Dit vertaalt zich in evenwichtige eigendomsverdeling in een gebied waarbij gestreefd wordt naar 50 % eigendom van de productie van de lokale omgeving (burgers en bedrijven). Investeren in een zon –en/of windproject is ondernemerschap. Dat vergt ook mee-investeren en risico lopen. Het streven voor de eigendomsverhouding is een algemeen streven voor 2030.”
- G. In het Klimaatakkoord is voorts bepaald dat de ontwikkeling van capaciteit voor opwekking van duurzame energie zorgvuldig en in samenwerking met de omgeving moet gebeuren.
- H. Partijen achten het van belang dat de omgeving nauw betrokken wordt bij de ontwikkeling van het zonnepark en conform de Gedragscode Zon op Land kan participeren.

KOMEN HET VOLGENDE OVEREEN:

Artikel 1 Begripsbepaling

1. De hierna genoemde woorden en aanduidingen hebben – indien met een hoofdletter geschreven – de betekenis zoals in dit lid vermeld, tenzij uit de context anders blijkt.
 - a. Inwonersparticipatie: aanbieding van effecten aan het publiek voor de financiering van (één of meer van) het zonnepark.
 - b. Gedragscode Zon op Land: Code voor de fysieke en procesmatige wijze van ontwikkeling, inpassing, vormgeving en beheer van zon op land projecten, uitgegeven door Holland Solar op 13 november 2019.
 - c. SPV: een entiteit (‘special purpose vehicle’) zoals bedoeld in artikel 3 lid 11, in meervoud ‘SPVs’, en in enkelvoud ‘SPV’.
 - d. Gemeenschappelijke SPV: SPV waarin Partijen elk een aandeel hebben.
 - e. Omgevingsvergunning: elke vergunning die benodigd is om (één of meer) zonneparken van het bevoegde gezag te mogen aanleggen.
 - f. Ontwikkeling: de ontwikkeling van het zonnepark.
 - g. Maatschappelijke tender: de maatschappelijke tender bedoeld in de overwegingen onder A.
 - h. Aanbod: Het plan dat de Initiatiefnemer indient om mee te kunnen doen aan de Maatschappelijke tender. Het plan moet voldoen aan het beleidskader dat is opgesteld door de gemeente Midden-Drenthe.
 - i. Samenwerking: de gezamenlijke ontwikkeling van het zonnepark.
 - j. Samenwerkingsovereenkomst: een overeenkomst zoals bedoeld in artikel 3, lid 2.

- k. Zonnepark: het zonnepark genoemd onder PARTIJEN in de aanhef van deze intentieovereenkomst.
2. Het enkelvoud wordt geacht mede te omvatten het meervoud en vice versa en een verwijzing naar een mannelijke vorm wordt mede geacht te omvatten een verwijzing naar een vrouwelijke vorm en vice versa.

Artikel 2 Intentie

1. Partijen hebben de intentie om de ontwikkeling van het zonnepark gezamenlijk en in overeenstemming met het bepaalde in deze intentieovereenkomst uit te voeren teneinde:
- a. inwoners en bedrijven in de omgeving van het zonnepark financieel te laten participeren in de aanleg en exploitatie van dat zonnepark; en
 - b. lokale kennis en lokaal netwerk bij de Ontwikkeling te betrekken die eraan kunnen bijdragen dat de inrichting, aanleg en exploitatie van het zonnepark zorgvuldig worden voorbereid en uitgevoerd en dat de impact van één en ander voor mens en natuur beperkt blijft.
2. Wanneer het, door de Initiatiefnemer ingediende, aanbod tot één van de winnende projecten van de Maatschappelijke tender behoort, zullen Partijen de Ontwikkeling conform deze overeenkomst gezamenlijk tot stand brengen en het zonnepark gezamenlijk exploiteren.

Artikel 3 Gelijkwaardige samenwerking

1. Wanneer het, door de Initiatiefnemer ingediende, aanbod tot één van de winnende projecten van de Maatschappelijke tender behoort, geven Partijen nadere invulling aan hun Samenwerking overeenkomstig het bepaalde in deze intentieovereenkomst.
2. Het genoemde in lid 1 wordt door Partijen vastgelegd in een Samenwerkingsovereenkomst.
3. De Ontwikkeling gebeurt met inachtneming van de Gedragscode Zon op Land.
4. Partijen werken op de basis van gelijkwaardigheid samen aan de Ontwikkeling.
5. Gelijkwaardigheid tussen Partijen komt onder meer tot uiting in een gelijke onderlinge (50/50%) aandelenverhouding van Partijen in het zonnepark en overeenkomstige bijdrage van elke Partij in de ontwikkelkosten.
6. LEC wordt in staat gesteld om 50% van de ontwikkelkosten op zich te nemen en daarvoor een aandeel van 50% in het zonnepark te verwerven.
7. Partijen brengen elkaar geen kosten in rekening vanwege deze intentieovereenkomst.
8. Partijen betrachten openheid en redelijkheid om hun bijdrage in de ontwikkelkosten voor elkaar inzichtelijk en bepaalbaar te maken.
9. Substantiële verplichtingen ten behoeve van de Ontwikkeling worden door of vanwege een Partij alleen aangegaan met medeweten en instemming van de andere Partij. Het voorgaande geldt eveneens voor het instellen van rechtsvorderingen, het aangaan van overeenkomsten en elke andere rechtshandeling die behoort tot de Ontwikkeling.

10. Partijen brengen de plannen en begroting voor elk zonnepark gezamenlijk en in overleg tot stand. Het gaat daarbij in ieder geval om de plannen en begroting genoemd in bijlage 1.
11. Partijen spannen zich in overleg en in gelijke mate in voor de Ontwikkeling, waarbij elke Partij zich inzet overeenkomstig haar specifieke rol en kwaliteiten zoals genoemd in bijlage 2.

Artikel 4 Special Purpose Vehicle (SPV)

1. De Ontwikkeling wordt ondergebracht in één of meer entiteiten waarin elke Partij zodanig aandeel verkrijgt dat zij een aandeel heeft van 50% in de gehele Ontwikkeling. Dit onderbrengen omvat onder meer alle bestaande beperkte rechten en reserveringsovereenkomsten op grond (of water) waar het zonnepark kan worden gerealiseerd.
2. Elke Partij is bevoegd om haar aandeel in een SPV onder te brengen in een groepsmaatschappij waarin zij direct of indirect de beslissende zeggenschap heeft, mits deze groepsmaatschappij de rechten en plichten van betreffende Partij ingevolge deze intentieovereenkomst met betrekking tot het zonnepark naast dezelve tot genoegen van de andere Partij op zich neemt.
3. Elke Gemeenschappelijke SPV wordt door Partijen gezamenlijk bestuurd door aanstelling van één bestuurder per Partij die uitsluitend gezamenlijk met de andere bestuurder bevoegd is de SPV te vertegenwoordigen.
4. Vermogensverschaffing door of vanwege Partijen aan hun Gemeenschappelijke SPV(s) geschiedt in de vorm van eigen vermogen.
5. Voorafgaand aan de oprichting van een Gemeenschappelijke SPV gemaakte ontwikkelkosten kunnen met wederzijds goedvinden van Partijen in redelijkheid als lening worden doorbelast aan desbetreffende SPV.
6. Loonkosten van Partijen worden niet als zodanig doorbelast aan desbetreffende Gemeenschappelijke SPV. Wel kunnen Partijen met elkaar en de SPV overeenkomen dat de SPV zich verplicht om voor bewezen diensten een vergoeding te voldoen.
7. De SPV(s) wordt/worden opgericht voordat desbetreffende Omgevingsvergunning wordt aangevraagd.
8. De Omgevingsvergunning wordt aangevraagd door desbetreffende SPV(s).

Artikel 5 Inwonersparticipatie

1. Het risicodragend vermogen dat in aanvulling op het door Partijen ingebrachte eigen vermogen voor de financiering van de aanleg van het zonnepark moet worden ingebracht wordt voor minstens 50% bijeengebracht via Inwonersparticipatie.
2. De Inwonersparticipatie wordt verzorgd door LEC.

Artikel 6 Overdracht van aandeel

1. Zolang het zonnepark niet is gerealiseerd is geen van de Partijen bevoegd om haar aandeel in desbetreffende SPV(s) zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de andere Partij te vervreemden. Aan haar toestemming kan die Partij redelijke voorwaarden verbinden gelet op de inhoud en doelstelling van deze intentieovereenkomst.
2. Indien een Partij zich geheel of gedeeltelijk terugtrekt uit de Ontwikkeling is deze gehouden al hetgeen tot desbetreffend deel van de Ontwikkeling behoort tegen een redelijke vergoeding over te dragen aan de andere Partij of desbetreffende SPV(s). Tot dat deel van de Ontwikkeling behorende aandelen in SPVs worden daarbij overgedragen aan de andere Partij.
3. Na realisatie van het zonnepark mag elk van de Partijen haar aandeel in desbetreffende gemeenschappelijke SPV(s) overdragen aan een groepsmaatschappij, mits is voldaan aan het bepaalde in lid 6.
4. Na realisatie van het zonnepark mag elk van de Partijen haar aandeel in desbetreffende SPV(s) waarin de andere Partij geen aandeel houdt overdragen aan een derde, mits is voldaan aan het bepaalde in lid 6.
5. LEC mag haar aandeel in een SPV evenwel alleen vervreemden voor zover de lokale eigendom gewaarborgd blijft.
6. In alle gevallen is een Partij slechts bevoegd tot overdracht van aandeel in een SPV indien de overnemende groepsmaatschappij of andere derde alle plichten van de overdragende Partij ingevolge deze intentieovereenkomst met betrekking tot het betreffende zonnepark tot genoegen van de andere Partij op zich neemt.
7. Ten aanzien van een Gemeenschappelijke SPV geldt dat een Partij haar aandeel in die SPV slechts kan vervreemden aan derden die geen groepsmaatschappij zijn, nadat zij dat aandeel eerst aan de andere Partij heeft aangeboden uit hoofde van een recht van eerste koop waarbij die andere Partij in de gelegenheid is gesteld de door die derden geboden prijs te evenaren.

Artikel 8 Geheimhouding

1. Partijen zijn gehouden tot zorgvuldige omgang met alle informatie over de Ontwikkeling en hun Samenwerking.
2. LEC is bevoegd haar leden op gepaste wijze te informeren over de Ontwikkeling en de Samenwerking rekening houdend met de gerechtvaardigde belangen van Initiatiefnemer.
3. Partijen zijn verplicht tot geheimhouding van vertrouwelijke informatie.
4. In uitzondering op lid 3 is LEC bevoegd informatie te delen met zijn adviseurs.

Artikel 9 Looptijd en forumkeuze

1. Deze intentieovereenkomst vangt aan op de datum waarop deze door beide partijen is ondertekend en eindigt zodra tussen Partijen een samenwerkingsovereenkomst van kracht wordt waarin de nadere invulling als bedoeld in artikel 3 lid 1 is vastgelegd.
2. De bijlagen maken integraal deel uit van deze intentieovereenkomst.
3. Geschillen voortkomend uit deze intentieovereenkomst zullen bij uitsluiting worden berecht door de bevoegde rechter te XXX.

Aldus overeengekomen op [datum].

Namens [Initiatiefnemer]:

Namens Energie Coöperatie XXXXXXXX:

[Naam]

[Functie]

Voorzitter Energie Coöperatie XXXXXXXX

Bijlage 1 Plannen en begroting

Bijlage als bedoeld in artikel 3 lid 9.

Partijen stellen in ieder geval de volgende plannen op ten behoeve van de Ontwikkeling:

- Inrichtingsplan, inclusief verbetering biodiversiteit
- Exploitatieplan
- Participatieplan
- Communicatieplan
- Omgevingsfonds-plan
- Business-case inclusief begroting

Bijlage 2 Rol en kwaliteiten

Bijlage als bedoeld in artikel 3 lid 10.

Doelen van LEC zijn:

- Inwoners mede-eigenaar te laten zijn in de energietransitie;
- Draakvlak te organiseren voor de energietransitie;
- Stimuleren van de lokale economie;
- Duurzame energie op te wekken ten behoeve van haar leden.

LEC, heeft vanwege haar kennis van en netwerk in de omgeving toegevoegde waarde in gesprekken en onderhandelingen met het lokale bestuur en de omgeving.

Partijen geven gezamenlijk uitvoering aan de volgende activiteiten: planologische procedures voeren, onderzoeken (laten) uitvoeren, communicatie, het voeren van juridische procedures.

Partijen werken samen bij de aanbesteding en uitvoering van de projectontwikkelingswerkzaamheden, zoals infrastructurele werken, inkoop panelen, onderhoudscontracten, etc.

LEC:

- Contact en communicatie met de omgeving
- Overleg met politiek en lokaal bestuur
- Inwonersparticipatie (bredere omgeving)
- Inrichten lokaal omgevingsfonds (direct omwonenden)

Initiatiefnemer:

- Aanvragen subsidies
- Technische ontwikkeling (inclusief netaansluitingen)
- Ruimtelijke onderbouwing
- Financiële organisatie (inclusief bancaire leningen)
- Aanbestedingen installatie en begeleiding bouw